

Presumpcija nevinosti u medijskom izvještavanju

Jurišić Prlić, Maja

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić / Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:129:705595>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository of the University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić - The aim of Digital Repository is to collect and publish diploma works, dissertations, scientific and professional publications](#)

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zagreb
Specijalistički diplomski stručni studij
Komunikacijski menadžment

MAJA JURIŠIĆ PRLIĆ

**PRESUMPCIJA NEVINOSTI U MEDIJSKOM
IZVJEŠTAVANJU**

**Suđenje prije suda i dodatna viktimizacija žrtava na stranicama
najčitanijih portala u Hrvatskoj**

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2021. godine

VELEUČILIŠTE
s pravom javnosti
BALTAZAR ZAPREŠIĆ
Zagreb
Specijalistički diplomski stručni studij
Komunikacijski menadžment

SPECIJALISTIČKI ZAVRŠNI RAD

PRESUMPCIJA NEVINOSTI U MEDIJSKOM
IZVJEŠTAVANJU

**Suđenje prije suda i dodatna viktimizacija žrtava na stranicama
najčitanijih portala u Hrvatskoj**

Mentor:
dr. sc. Stjepan Lacković, v.pred.

Naziv kolegija:
MEDIJSKA KOMUNIKOLOGIJA

Studentica:
Maja Jurišić Prlić

JMBAG studenta:
01301874455

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT.....	2
1. Uvod.....	3
2. Presumpcija nevinosti.....	5
3. Uloga medija u društvu	7
3.1. Od informacije, edukacije i zabave ostala je samo zabava?.....	8
3.2. Zakon o medijima i etika novinarstva	9
3.3. Zakon o elektroničkim medijima.....	12
4. Kriminal i delikt – utvrđivanje zločinačkog karaktera	14
4.1. Kriminalitet u medijima	15
4.1.1. Sprega kriminaliteta, senzacionalizma i spektakla	16
5. Presumpcija nevinosti u hrvatskim medijima.....	19
5.1. Provedena istraživanja presumpcije nevinosti u medijima.....	22
5.2. Interes javnosti nasuprot pretpostavci nevinosti pojedinca	24
5.3. Žrtve kaznenih djela i medijskih napisa	25
6. Analiza o pridržavanju načela presumpcije nevinosti u hrvatskim medijima	29
6.1. Cilj analize sadržaja.....	30
6.2. Metodologija istraživanja	30
6.3. Smjernice po kojima je analiziran sadržaj	34
7. Rezultati istraživanja	36
7.1. Opća načela	36
7.2. Profesionalno izvještavanje	37
7.3. Izvještavanje o sumnjama kao da su činjenice – primjer analiziranog sadržaja.....	41
7.4. Isticanje nacionalne pripadnosti kada nije bitno za priču.....	42
7.5. Fotografije i označavanje	42
7.6. Privatnost počinitelja i žrtava	44
8. Zaključak.....	46
9. LITERATURA	49

SAŽETAK

Gdje je granica između prava javnosti na informiranje i prava na presumpciju nevinosti osoba koje se dovodi u vezu s počinjenjem kaznenih djela? U modernom društvu, temeljenom na zaštiti ljudskih prava, za obje skupine, one koje bi trebalo informirati, ali i one čija bi prava na pravično suđenje trebalo braniti, granicu bi trebali čuvati etički kodeksi novinara i medija te hrvatsko i europsko zakonodavstvo u koje je utkano više rezolucija, direktiva i povelja kojima se štite ljudska prava. Kroz ovaj rad nedvojbeno je utvrđeno da postoji dobar zakonodavni okvir, ali da u „utrci za klikovima“ poštivanje etičkih načela novinarskog izvještavanja sve više gubi na važnosti. Mnogi teoretičari smatraju kako je do degradacije novinarske struke došlo pojavom internetskih izdanja koja, s jedne strane nude neograničen oglasni prostor, a s druge, s obzirom na brzinu kojom se konzumira medijski sadržaj, imaju stalnu potrebu kroz što eksplicitnije naslove privući i zadržati pažnju čitatelja od čijih „klikova žive“. No, senzacionalizam kroz koji se krše prava na presumpciju nevinosti nije se zadržao samo na bespućima mreže. Iako je predmet istraživanja ovoga rada kršenje pretpostavke nevinosti na najčitanim portalima u Hrvatskoj, nemoguće je propustiti primijetiti da se trivijalno, izvještavanje u svrhu zabave i šokiranja javnosti, „zavuklo“ i u tradicionalne medije pa tako, kako ističe Burić (2009.), čak i javna televizija dopušta u svojim udarnim terminima da potpuni anonimci postanu „top vijest“, pod uvjetom da su učinili nešto loše sebi ili drugima. Unatoč tome što je analiza medija za potrebe ovoga rada provedena u periodu od deset dana, za analizu u kojoj mjeri nepoštivanje presumpcije nevinosti u medijskom izvještavanju negativno utječe na one koji su takvim izvještavanjem obuhvaćeni, korišteni su i primjeri nekih od, medijski iznimno praćenih, slučajeva kriminaliteta koji do danas nemaju pravomoćnu sudsku presudu, ili je ona u međuvremenu ukinuta, a glavni akteri su „uništeni“ u privatnom i profesionalnom životu.

Ključne riječi: presumpcija nevinosti, etičko novinarstvo, senzacionalizam

ABSTRACT

Where is the line between the public's right to be informed and the right to the presumption of innocence of persons being associated with a criminal act? In modern society, which is based on the protection of human rights, the line should be held by ethical codices of journalists and media, as well as Croatian and European legislature which include multiple resolutions, directives and charters protecting human rights. This paper unambiguously ascertains the existence of a viable legislative framework; however, ethical principles of journalistic reporting are losing importance due to the "click race." Multiple theorists consider the degradation of the journalistic profession a consequence of the appearance of various online publications which offer limitless advertisement space. Moreover, due to the speed at which media content is being consumed, there is a constant reliance on explicit titles in order to attract and retain the attention of readers whose clicks "keep the lights on." However, the sensationalism which breaches the right to the presumption of innocence is not endemic to the wilderness of the internet. Although the subject of the research included in this paper is the breach of the right to the presumption of innocence with regards to the most read online portals in Croatia, it is impossible to overlook that trivial reporting, which aims to amuse and shock, has infiltrated traditional media as well. In that sense, Burić (2009) emphasizes that even public television leaves its primetime programming open to anonymous individuals who become "top news" by hurting themselves or others in some way. Despite the fact that the media analysis contained in this paper was conducted over the course of ten days, the analysis of the extent to which the breach of the right to the presumption of innocence in media reporting negatively affects the people involved in such reporting is based on examples of criminal cases which were extensively reported on by the media but which still lack a final judgement, or cases where the final judgement has been reversed, while the persons in question remain „ruined“, both privately and professionally.

Keywords: presumption of innocence, ethical journalism, sensationalism

1. Uvod

Cilj diplomskog rada je utvrditi u kojoj mjeri se vodeći domaći mediji drže načela presumpcije nevinosti prilikom izvještavanja o događajima koji su povezani s kriminalitetom te koja je uloga medija u dodatnoj viktimizaciji žrtava. Presumpcija nevinosti jedno je od temeljnih načela suvremenih ljudskih prava, čija je ključna uloga osigurati prava osobama koje se nalaze u kaznenom postupku, a isto je načelo sadržano i u poglavlju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda u Ustavu Republike Hrvatske (čl. 28). Riječ je o pravnom mehanizmu kojim osiguravamo da je svaka osoba nevinna dok joj se ne dokaže krivnja u pravednom sudskom postupku. Hrvatska kao članica Europske unije dužna je provoditi i Direktivu (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. godine o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovanja na raspravi u kaznenom postupku. Ta Direktiva, između ostalog, nalaže da se nadležna državna tijela i organi vlasti trebaju suzdržavati od prikazivanja osumnjičenika ili okrivljenih osoba kao već krivih, kako u sudnici, tako i u javnosti. S druge strane, mediji u Hrvatskoj nerijetko prakticiraju „suđenje prije suđenja“ iznoseći detalje istrage na senzacionalistički način, dovodeći dionike koji bi trebali odlučiti o nedužnosti ili krivnji optuženika u (budućem) kaznenom procesu u situaciju gdje je nemoguće ili gotovo nemoguće isključiti prethodno stvoreno mišljenje temeljeno na medijskom izvještavanju. Mediji imaju iznimno veliku moć, kako na pojedinca, tako i na društvo i gotovo da ne postoji jača „sila“ kojom se kreira slika koju ljudi imaju o svijetu. Često se za pojavu senzacionalističkog izvještavanja „krivnja“ prebacuje na čitatelje koji, navodno, traže takav sadržaj, no odnos medija i kriminaliteta puno je složeniji od navedenog. Izvještavanje o kriminalitetu, a pokazala su to brojna istraživanja čije ću sažetke navesti u diplomskom radu, medijskim je stručnjacima zanimljivo jer je u ekonomskom smislu isplativije za izradu i izvještavanje. Treba naglasiti da problem nije u tome što mediji izvještavaju o kriminalitetu, uostalom uloga im je da ukazuju na svu problematiku društva u kojem živimo, nego u načinu na koji to rade i kakvu percepciju stvaraju u javnosti, posebice vezano za osumnjičene osobe. U Hrvatskoj je izvještavanje i medijsko prezentiranje osumnjičenika i optuženika obuhvaćeno u više odredbi i zakona, kao i u pravilima za medijsko izvještavanje u kojima, doduše, ne postoje odredbe koje se direktno odnose na osumnjičene i optužene osobe, već općenita pravila koja se odnose na pojedine kategorije. Primjerice, Zakon o medijima¹, iako ne sadrži posebne odredbe

¹ <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>

koje se odnose na predstavljanje osumnjičenika i kršenje presumpcije nevinosti, u članku 55. navodi kako svaka osoba imenovana u medijima povodom kaznene prijave, istražnog zahtjeva, pokretanja istražnog ili kaznenog postupka ima pravo u roku od tri mjeseca od donošenja odluke o odbacivanju kaznene prijave ili odbijanja istražnog zahtjeva, odnosno pravomoćnog rješenja o obustavi postupka ili pravomoćne oslobađajuće presude, zahtijevati od nakladnika objavljivanje informacije o tome. Potom Zakon o elektroničkim medijima u članku 12., stavku 1. propisuje da audio i/ili audiovizualne medijske usluge koje ugrožavaju ustavni poredak i nacionalnu sigurnost nisu dopuštene. S obzirom da je medijsko izvještavanje o kriminalitetu nerijetko povezano i s kaznenim djelom nasilja nad ženama, što su Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i druge organizacije koje se bave navedenom tematikom prepoznale kao temu kojoj se također pristupa na izrazito senzacionalistički način, gdje se nerijetko uključuju nagađanja i pretpostavke o počinitelju, objavljuju se adrese događaja, nasilje se dovodi u kontekst izražavanja prevelike ljubavi, umanjuje se čin nasilja, sugerira se odgovornost žrtve i sl., dio ovog rada posvetit ću upravo prikazu ranije provedenih istraživanja institucije PRS, koja je za potrebe izrade Medijskog kodeksa za senzibilizirano izvještavanje o nasilju nad ženama i femicidu, napravila analizu medijskog sadržaja koji se odnosi na dodatnu viktimizaciju žrtava u medijskom izvještavanju.

2. Presumpcija nevinosti

Presumpcija nevinosti, odnosno pretpostavka okrivljenikove nedužnosti jedno je od temeljnih načela suvremenog sustava ljudskih prava, čija je krucijalna uloga osigurati prava osobama koje se nalaze u kaznenom postupku. U suštini, riječ je o pravnom mehanizmu kojim se jamči da je svaka osoba nevinna, dok joj se ne dokaže krivnja. Ova pretpostavka nastala je potkraj 17. i početkom 18. stoljeća u vremenu prosvjetiteljstva, kada znanost preuzima primat nad religijom. Do tada se provodio inkvizicijski tip kaznenog procesa; nedoumice oko (ne)postojanja činjenica razrješavale su se primjenom torture, izvanrednim kaznama te posebnom vrstom presude „absolutio ab instantia“, odnosno „otpuštanje ispod suđenja“ ili „oslobođenje uslijed pomanjkanja dokaza“ (Bitanga; 2018). Načelo presumpcije nevinosti i pravo na pošteno suđenje u novijoj povijesti utvrđeni su u člancima 47. i 48. Povelje o temeljnim pravima Europske unije (Povelja)², članku 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP)³, članku 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP)⁴ i članku 11. Opće deklaracije o ljudskim pravima, temeljem kojih je donesena Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. godine o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: Direktiva)⁵. Direktiva, između ostaloga, u točki (3) propisuje da se nadležna državna tijela i organi vlasti trebaju suzdržavati od prikazivanja osumnjičenih ili okrivljenih osoba kao već krivih, kako u sudnici, tako i u javnosti. Kao zemlja članica Europska unije, Hrvatska je obavezna provoditi Direktivu, no i bez nje u hrvatsko je zakonodavstvo, počevši s najvišim pravnim aktom, Ustavom Republike Hrvatske, ugrađeno poglavlje o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (čl. 28)⁶. Praksa u državama članicama pokazala je da, unatoč tome što su ugovorne strane EKLJP-a i MPGPP-a, to samo po sebi ne omogućuje dovoljan stupanj povjerenja njihove u kaznenopravne sustave, što se navodi i u točki (5) Direktive, stoga je njome dodatno specificirano kako bi se trebala ponašati tijela javne vlasti u svojim izjavama

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=RO>

³ [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda)

⁴ https://ljudskaprava.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_građanskim_i_političkim_pravima.pdf

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343>

⁶ “Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja.”

koje se tiču kaznenopravnih postupaka. Direktivom je tako propisano da bi bila prekršena pretpostavka nedužnosti; „u slučaju da se u izjavama za javnost tijela javne vlasti ili u sudskim odlukama, osim onih o krivnji, za osumnjičenika ili optuženika navodi da je kriv, dok god toj osobi nije dokazana krivnja u skladu sa zakonom. U tim se izjavama ili sudskim odlukama ne bi trebalo odražavati mišljenje da je osoba kriva. Time se ne bi trebale dovoditi u pitanje radnje kaznenog progona kojima je cilj dokazati krivnju osumnjičenika ili optuženika, kao što je optužnica, ni sudske odluke slijedom kojih na snagu stupa uvjetna kazna, pod uvjetom da su poštovana prava na obranu. Time se također ne bi trebalo dovesti u pitanje privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska ili druga nadležna tijela i koje se temelje na sumnji ili elementima inkriminirajućih dokaza kao što su odluke o istražnom pritvoru, pod uvjetom da se u njima ne upućuje na osumnjičenike ili optuženike kao na krive“⁷. U praksi, percepcija o krivnji pojedinca pojavljuje se već samim time što je u medijima prikazan u pratnji policije ili se takvim, uz navođenje osobnih podataka, prikazuje u izvještaju policije o počinjenu kaznenog djela, unatoč tome što Zakon o kaznenom postupku u svom članku 3. propisuje “Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja. Dvojbu o postojanju činjenica koje tvore obilježja kaznenog djela ili o kojima ovisi primjena kaznenog zakona sud rješava presudom na način koji je povoljniji za okrivljenika.”⁸ O presumpciji nevinosti i onome što predstavlja podjednako treba educirati javnost, publiku koja prima informacije, ali i one koji proizvode vijesti, u prvom redu javna tijela koja o tome informiraju medije, a potom i medije čiji je zadatak primjereno izvještavati o osobama povezanim s kaznenim djelima, kako ih primarno obvezuje implementacija Direktive, potom Ustav Republike Hrvatske i drugi zakonski propisi. Tek zajedničkom primjenom nepisanih i pisanih normi može se podići razina svijesti o presumpciji nevinosti u javnosti.

⁷ Direktiva (EU) 2016/343, točka (16)

⁸ Zakon o kaznenom postupku (NN NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19), <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>, od 1.1.2020.

3. Uloga medija u društvu

Mediji se često stavlja isključivo u kontekst prijenosnika informacija, odnosno sredstva komuniciranja, no da bi se precizno definiralo njihovo stvarno značenje, potrebno je uzeti u obzir sve elemente koje obuhvaćaju, uloge i funkcije koje imaju i sve one vrijednosti, koje mogu biti potpuno različite, a koje proizlaze iz njihova djelovanja. U svojoj definiciji znanosti o medijima Kunczik i Zipfel (2006.) kažu kako je to društvena znanost koja se bavi procesom komunikacije u javnosti, odnosno ponajprije neizravnoj javnoj komunikaciji koju posreduju masovni mediji te zapravo proučava ljudsko djelovanje i društvenu stvarnost kao rezultat tog djelovanja (Kunczik i Zipfel, 2006). Isti autori nadalje dodaju kako je Maletzke (1963; prema Kunczik i Zipfel, 2006:24) definirao masovnu komunikaciju kao „oblik komunikacije koji se posreduje istodobno mnoštvu ljudi, širokoj publici, putem javnih izjava, tehničkim sredstvima (medijima), na indirektnan i jednostran način“. Razvojem tehnologija to se posredovanje ne samo ubrzalo, nego i proširilo do neslućenih razmjera; od tradicionalnih medija u koje se ubrajaju knjige, tisak, film, televizija, radio te nosači zvuka i slike, komunikacija se preselila na nove medije, odnosno internet i druge kanale do čijeg se sadržaja dolazi putem novih informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Za te tradicionalne, kao i nove medije i dalje službeno vrijede ista etička načela, direktive i zakoni, ali ih se zaobilazi u svrhu marketinga i lova na klikove. Mediji u cijelom svijetu, a to nije zaobišlo ni Hrvatsku, doživjeli su masovnu komercijalizaciju medijskog prostora gdje je medijska manipulacija postala standardan način komunikacije. Iako sa stručnog stajališta masovne medije u Hrvatskoj još uvijek možemo segmentirati prema vrsti kako je ranije navedeno, ali i prema njihovu dosegu, odnosno je li riječ o međunarodnim, nacionalnim ili lokalnim medijima, trend senzacionalističkog izvještavanja „ne bira“ starost medija, njegov doseg niti se razlikuje distribuirati li se vizualno, auditivno ili audiovizualno. Kada komunikator koristi masovne medije u svrhu komunikacije s vrlo brojnom publikom, govorimo o masovnoj komunikaciji (Malović, 2014). Upravo se ta masovna komunikacija sve teže drži pod kontrolom čime stvarne funkcije medija, iako su davno definirane, mijenjaju u korist senzacionalističkog privlačenja pažnje.

3.1. Od informacije, edukacije i zabave ostala je samo zabava?

O funkcijama medija pisalo je više autora; između ostalih T. Martinić ističe kako je informacijska funkcija medija najvažnija jer je međuovisnost širih društvenih zajednica daleko veća nego prije, a pojedinac je ovisniji o okolini zbog svoga ograničenog dijapazona. Potom ističe selekcijsku i interpretacijsku funkciju koja omogućuje stjecanje svijesti o zajedničkim problemima te doprinosi koheziji zajednice, dok eksplikacijska funkcija služi za uspostavljanje i održavanje kolektivne svijesti, a na osobnoj razini njome se postiže integracija pojedinca u zajedničku akciju (Martinić 1994; prema Jurčić, 2017:127-136). Prema Martinić, obrazovna funkcija medija podrazumijeva da se kulturni sadržaji prenose s jedne generacije na drugu, čime se nastavlja socijalizacija, povećava društvena kohezija i proširuju društvene norme. Vezano za zabavljачku funkciju medija, ova autorica navodi kako je njihova uloga omogućiti opuštanje svojstveno kolektivu i pojedincu, dok estetska funkcija ima za cilj nametanje novog umjetničkog izraza kroz svoje oblikovne mogućnosti (Jurčić, 2017.). Iako se stavovi koje Martinić izdvaja ne podudaraju s većinom teoretičara, što govori u korist činjenici da je svaki medij podobniji za određenu funkciju, ono na što treba obratiti pažnju je teza da pored svake od navedenih funkcija postoji i njena disfunkcija; rezultat komunikacije u suprotnosti je s motivima komuniciranja jer primatelj ne prihvaća komunikacijski sadržaj, već mu pridaje značenje koje nije izričito iskazano. U korist ovoj tezi govore i primjeri prikupljeni u sklopu projekta “Važnost prikazivanja: kako su osumnjičene i okrivljene osobe prikazane u sudnici, u javnosti i u medijima”⁹, u sklopu kojeg je izdan *Alat za novinare/ke – izvještavanje o osumnjičenicima/ama, Presumpcija nevinosti*. Naime, u dijelu gdje autori daju primjere neetičnosti u izvještavanju, govori se o primjeni osuđujućeg aludiranja i ironične uporabe *hashtagova* kako bi se sugeriralo čitatelju da o osobi o kojoj se izvještava stvori percepciju da je kriv/a.

⁹ Projekt je financiran kroz Program za pravosuđe Europske unije (2014-2020), autori: Anthony Mills; Darya Novatorova; Katharine Sarikakis (Media Governance & Industries Research Lab, University of Vienna, Austria), a prijevod i prilagodba na hrvatski jezik Kuća ljudskih prava Zagreb.

3.2. Zakon o medijima i etika novinarstva

U Hrvatskoj su pravila o izvještavanju i medijskom prezentiranju osoba koje se dovodi u vezu s kaznenim djelom, bilo da je riječ o osumnjičenicima ili optuženicima, razdijeljena u više zakona koji uređuju sudski postupak, ali i kroz interna pravila, pravilnike i kodekse koji se odnose na medijsku struku. Iako u Zakonu o medijima nije striktno propisano kako se govori o osumnjičeniku ili optuženiku, postoje vrlo općenita pravila koja se temelje na ljudskim pravima i njihovoj zaštiti. Zakon o medijima¹⁰ u čl. 16. točka (1) propisuje kako su „mediji dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta“. Nadalje, u točki (2) istoga članka, stoji kako su „mediji dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta svjedoka i oštećenika kaznenih djela i bez njihova znanja i pristanka ne smiju otkriti njihov identitet. U svome radu „Masovni mediji kao subjekti manipulacije. Etičke vrijednosti nasuprot «trendovskoj tržišnoj kulturi» manipuliranja nasiljem, nesrećama i zločinima“, Jasna Burić (2009.) razmatra ulogu masovnih medija u modernom društvu, osobito u kontekstu sve jačeg trenda isticanja negativnih, loših događanja u sam vrh novinarskih vijesti. Kako kaže Burić, trendovi koji se mogu uočiti pokazuju svojevrsnu krizu hrvatskog novinarstva pri čemu svi mediji počinju nalikovati jedan drugome, a uređivačka koncepcija koja potiče negativne vijesti postaje dominantnom; „top-udarne vijesti dana“ mogu postati anonimni, nepoznati ljudi pod uvjetom da su učinili nešto izrazito loše, negativno za sebe ili druge (Burić, 2009.). Iako rad u medijima ne obvezuje novinare da budu članovima Hrvatskog novinarskog društva, etički kodeks ove strukovne organizacije donesen je kao opći nacrt djelovanja hrvatskog novinara/ke te sadrži prava i dužnosti hrvatskog novinara/ke. Zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda obuhvaćena je točkama 13. do 20. pri čemu se u točki 13. navodi kako „Novinari u svom djelovanju poštuju, štite i promiču temeljna ljudska prava i slobode, a osobito načelo jednakosti svih građana“. Presumpcija nevinosti striktno je propisana u točki 17.¹¹, dok je u točki 15. i 16. navedeno kako se „Posebna pozornost, obazrivost i odgovornost zahtijeva pri izvještavanju o samoubojstvima, nesrećama, osobnim

¹⁰ <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima>

¹¹ U prilogima o sudskim postupcima treba poštovati ustavno načelo pretpostavke nedužnosti optuženika te dostojanstvo, integritet i osjećaje svih stranaka u sporu. U kaznenim su postupcima novinari dužni poštovati pravo na zaštitu identiteta zaštićenih svjedoka, pouzdanika, zviždača i oštećenika, koji ne smiju otkriti bez njihovog pristanka, osim u slučajevima od iznimnog javnog interesa.

tragedijama, bolestima, smrtnim slučajevima i nasilnim djelima. Novinar treba izbjegavati intervjuiranje i prikazivanje osoba koje su izravno ili neizravno pogođene tim događajima, osim kada je riječ o iznimnom javnom interesu. U tom je slučaju novinar dužan voditi računa o časti, ugledu i dostojanstvu osoba o kojima izvještava“ te „Vijesti o samoubojstvima i pokušajima samoubojstava se ne naglašavaju te ih treba svesti na najmanju moguću mjeru, uz poseban obzir kad je riječ o djeci. Potrebno je pridržavati se stručnih smjernica za izvještavanje o samoubojstvima“. Samoubojstvo Siniše Plama, pročelnika za financije grada Virovitice u lipnju 2019. godine izazvalo je izniman interes medija s obzirom na to da je netom prije njegove smrti utvrđen manjak u gradskoj blagajni od 17 milijuna kuna¹². Unatoč medijskom kodeksu koji propisuje da je dužnost novinara, ako već izvještava o samoubojstvu i za nemili događaj postoji javni interes, „voditi računa o časti, ugledu i dostojanstvu osoba o kojima izvještava“, u seriji članaka, posredstvom izjava njegovog bivšeg šefa, virovitičkog gradonačelnika Ivice Kirina, prikazalo ga se kao kockara koji je pronevjerio gradski novac, insinuirajući kako je to razlog njegova samoubojstva¹³. Burić (2009.) ističe kako današnji masovni mediji koriste novi oblik pristupa negativnim vijestima, osobama i događajima, pri tom ističući kako su se u prošlosti negativne vijesti objavljivale samo na stranicama crne kronike, dok je danas iz dana u dan javnost/publika izložena novom obliku medijskog pristupa u kojem dominiraju deprimirajuće vijesti i događaji te žutilo. Takve vijesti, dodaje, dominiraju naslovnica tiskanih medija, njima se otvaraju dnevnic i vijesti pa iz prostora crne kronike sele u udarne televizijske minute programa. Burić zaključuje kako „na senzacionalizam i žutilo“ više nije otporan nijedan medij. Njena matična kuća, Hrvatska radio televizija, unatoč tome što je javni servis, sve češće gubi moralni kompas u beskrupuloznoj unutarnjoj borbi uprave i zaposlenika, navodnih fizičkih napada¹⁴ i političkih pritisaka pa i sami postaju senzacionalistička vijest, ali i u borbi za

¹² Merdanović, H, Radnić, I., Mahmutović, D., 24sata.hr, Oproštajno pismo Plama krije tajnu smrti <https://www.24sata.hr/video/misterij-u-virovitici-oproštajno-pismo-palma-krije-tajnu-smrti-635512>, objavljeno 19.6.20219. (12.5.2021.)

¹³ Pavelić, B., Novi list, Slučaj mrtvog pročelnika: Kirin se ljuti. „Da ste pravi novinari istražili bi je li Palm kockar“, <https://www.novilist.hr/novosti/hrvatska/slucaj-mrtvog-procelnika-kirin-se-ljuti-da-ste-pravi-novinari-istrazili-bi-je-li-palm-kockar/>, objavljeno 10.6.2019. (12.5.2021.)

¹⁴ Karakaš Jakubin, H., Jutarnji.hr, PERIŠA ČAKARUN 'Zovko mi se unio u facu, vikao, psovao, lupao šakom o stol, skamenila sam se' ZOVKO 'Psovao jesam, ali lupao i unosio se u lice nisam' <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/perisa-cakarun-zovko-mi-se-unio-u-facu-vikao-psovao-lupao-sakom-o-stol-skamenila-sam-se-zovko-psovao-jesam-ali-lupao-i-unosio-se-u-lice-nisam-8751785>, objavljeno 17.4.20219. (12.5.2021.)

gledatelje s komercijalnim televizijama koje su se do pijedestala popularnosti popele koristeći samo one narative gdje je i medijska svrha informiranja poprimila obrise zabave. Hrvatska radiotelevizija prvi je etički kodeks usvojila 2006. godine kao zamjenu za Kodeks o radu i ponašanju radnika HRT-a, a dopunjavao je i mijenjao 2009. i 2013. godine, da bi 2016. godine skinut s mrežnih stranica HRT-a zbog ništetnosti¹⁵, a njegova zadnja verzija je sada dostupna isključivo na intranetu kao interni dokument za zaposlenike, no u Leksikonu radija i televizije¹⁶ navedeno je kako etički kodeks „propisuje da informacije moraju biti istinite, objektivne, potpune, provjerene i pravodobne, da novinari i urednici moraju biti nepristrani i da su dužni poštovati pravilo „druge strane“, čuvati pravo svake osobe na privatnost, biti neovisni o vlasti i interesnim skupinama, ne sudjelovati u radu političkih stranaka, biti neutralni u izbornim procesima itd. U kontekstu presumpcije nevinosti, etički kodeks HRT-a u članku 21. propisuje: “U izvještavanju o kriminalu i sudskim postupcima novinari i urednici moraju poštovati ustavnu i zakonsku pretpostavku da je osoba nedužna sve dok se ne donese pravomoćna sudska presuda kojom je proglašena krivom. Izrazi poput „osumnjicheni“, „okrivljenik“, „optuženik“ i „osuđenik“ moraju se upotrebljavati ispravno i precizno, u skladu s kaznenim zakonodavstvom”. Nadalje, ističe se kako se podaci o kriminalističkoj obradi dobiveni od policije ili drugih državnih tijela ili institucija mogu se objaviti, no u tom slučaju se ne smiju navoditi imena ili drugi podaci koji bi mogli otkriti identitet osoba obuhvaćenih obradom, osim u slučaju kada su ih objavila druga državna tijela ili policija. Vezano uz podatke koji bi mogli otkriti osoba obuhvaćenih kriminalističkom obradom, dopuštena je njihova objava pod uvjetom da je javnost upoznata s njima iz drugih, pouzdanih i dopuštenih izvora. Kada je riječ o podacima koji bi mogli otkriti identitet osoba koje su uključene u kaznenu istragu, oni se mogu objaviti, ali pritom ne mogu sadržavati imena ili druge podatke o identitetu osoba uključenih u proces, ako ih prethodno nije objavila policija ili drugo državno tijelo, odnosno ako već nisu poznati iz drugih pouzdanih i dopuštenih izvora¹⁷.

¹⁵ Tportal/Hina, *Markota uklonio sporni Etički kodeks za novinare HRT-a*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/markota-uklonio-sporni-eticki-kodeks-za-novinare-hrt-a-20161117>, objavljen 17.11.2016. (12.5.2021.)

¹⁶ <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/e/eticki-kodeks/> (12.5.2021.)

¹⁷ Etički kodeks novinara i kreativnog osoblja HRT-a

3.3. Zakon o elektroničkim medijima

Iako Zakon o elektroničkim medijima (NN 153/09, 84/11, 94/13, 136/13) ne propisuje striktno presumpciju nevinosti¹⁸, točka (1) članka 12., navodi kako „nisu dopuštene audio i/ili audiovizualne medijske usluge koje ugrožavaju ustavni poredak i nacionalnu sigurnost“. Nadalje, točka (2) istoga članka propisuje da „audio i/ili audiovizualnim uslugama nije dopušteno poticati i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta ili spolne orijentacije te antisemitizma i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima. Upravo ova potonja točka Zakona o elektroničkim medijima krši se svakodnevno prilikom izvještavanja, komentiranja i drugog oblika razmjene informacija u medijskom prostoru. U jeku izbjegličke krize, osim što se na stereotipni i seksistički način trivijalizirala patnja izbjeglica¹⁹, u medijskom prostoru, u što osim „nezavisnih medija“ ubrajamo i društvene mreže, intenzivno su se širile lažne vijesti, takozvani *fake news*, gdje se manipulacijama s informacijama pokušalo prikazati migrante kao počinitelje kaznenih djela²⁰. U točki (3) istoga članka Zakona tek je detaljnije propisan način izvještavanja o maloljetnim osobama, tako da se decidirano navodi kako „nije dopušteno objavljivanje informacija kojom se otkriva identitet djeteta do 18. godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života“. Da je riječ tek o još jednom relativno dobrom zakonu koji se ne provodi kada je u igri utrka za profitom, potvrđuje i slučaj iz 2011. godine kada su za smrt Domagoja Novoselnika osumnjičeni njegov, tada maloljetni, nećak i supruga. Mediji su tjednima konstruirali priče o zabranjenoj ljubavi „fatalne

¹⁸ Članak 5. Ustava propisuje: “U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom. Svatko je dužan držati se Ustava i zakona i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.”

¹⁹ PSD, *U objektivu našh fotoreportera: lijepe žene prolaze kroz jad*, <https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/zivot/u-objektivu-nash-fotoreportera-lijepe-zene-prolaze-kroz-jad-287417>, objavljeno 24.9.2015., (12.5.2021.)

²⁰ PSD, *'Fake news' na hrvatski način: 'Hrvatice, čuvajte se migranata, ne nosite minice i ne izlazite vani, silovat će vas...'*; *Evo koliko kaznenih djela zaista čine imigranti*, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/39-fake-news-39-na-hrvatski-nacin-39-hrvatice-cuvajte-se-migranata-ne-nosite-minice-i-ne-izlazite-vani-silovat-ce-vas-39-nbsp-evo-koliko-kaznenih-djela-zaista-cine-imigranti-573847>, objavljeno 7.11.2018. (12.5.2021.)

ujne²¹ i maloljetnika kojemu, doduše, nisu naveli ime ili inicijale, ali se, upravo suprotno čl. 12, točki (3) Zakona o elektroničkim medijima, iz objavljenih informacija lako mogao doznati identitet maloljetne osobe uključene u ovaj slučaj.

²¹ Kovačić, D., Jutarnji.hr, *EKSKLUZIVNO Ovo je fatalna ujna Slađana (27). Zbog nje je nećak (17) ubio svojeg ujaka*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-ovo-je-fatalna-ujna-sladana-27.-zbog-nje-je-necak-17-ubio-svojeg-ujaka-1807746>, objavljeno 6.7.2011. (12.5.2021.)

4. Kriminal i delikt – utvrđivanje zločinačkog karaktera

Mrežno izdanje hrvatske enciklopedije kriminalitet definira kao „činjenje najtežih kažnjivih ponašanja, odnosno kaznenih djela“, dok pojam kriminala kao „ukupnost počinjenih kaznenih djela, svih ili određene vrste ili određenih skupina počinitelja (npr. kriminalitet maloljetnika) na određenom prostoru u određenome razdoblju²². Kriminalitet se proučava u sociologiji, kao i medicini, no njime se posebno bave kriminologija, kriminalistika, penologija i kriminalna politika. Kriminologija, kao znanost, bavi se deliktima, delikventima kao individuama i kriminalitetom kao društvenom pojavom. Kako prema Juričić (2020.) navode Singer, Kovčo Vukadin i Cajner Mraović, predmet kriminologije je delikt, ali i osoba koja ga je počinila, no jednako tako obuhvaća i socijalnu sredinu, žrtve te kriminalitet kao masovnu pojavu. Prema tome, nemoguće je promatrati čovjeka izvan društva u kojem živi i njegova ponašanja u tom, vanjskom svijetu. Iako se deliktom smatra ponašanje koje je u suprotnosti s očekivanjem društva, bez obzira je li riječ o kaznenom djelu, za kriminologe je kriminalitet oblik devijantnog, anomičnog ponašanja, što znači da nije svako ponašanje koje je protivno društvenim normama delikt; ono mora biti asocijalno, ugrožavati društvo ili za njega biti opasno. O razlozima nastanka kriminalnog ponašanja unutar društva postoje razne teorije, no uvriježeno je mišljenje kako ga uzrokuju statički nepromjenjivi čimbenici, primjerice genetska predispozicija, crte osobnosti, kao i dinamički, odnosno promjenjivi čimbenici koji su oblikovani društvom u kojem pojedinac živi. Niti jedan od ovih uzroka u kriminologiji nije izričit, nego se na uzrok kriminaliteta gleda kao na skup različitih čimbenika što znači da, primjerice, na razvoj ličnosti iznimno utječe društvo u kojemu pojedinac odrasta. Prema Helfgott (2008.) izloženost medijskom nasilju može biti čimbenik rizika koji će pojedinca potaknuti na kriminalno ponašanje, dok drugome može biti zaštitni čimbenik u smislu da smanji njegovu potrebu za agresivnim ponašanjem.

²² Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 12. 5. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33965>

4.1. Kriminalitet u medijima

Pregledom stupca „najčitanije“ na hrvatskim portalima, gdje se po broju klikova samostalno slažu najposjećenije vijesti toga dana, lako se može uočiti zašto upravljačke strukture medija okreću leđa etičkim načelima novinarstva i posežu za senzacionalističkim naslovima u kojima se korištenjem opisnih pridjeva poput „monstruozno“, „zastrašujuće“ ili „dramatično“, čak i kad je riječ o benignim informacijama, pokušava dodatno stvoriti senzacionalistički prizvuk kako bi zapravo za javnost, možda i nebitna vijest, poprimila dojam zanimljivosti. Je li uzročnik žutula i deprimirajućih vijesti uistinu dokaz da je tuđa nesreća mjera za našu sreću, kako to kaže Ružica Ciglar²³, je li riječ o potrebi da pojedinac ispred monitora zna da je nekome u ovom trenutku gore nego njemu ili je riječ o tome da, kao posljedicu srozavanja etike u novinarstvu, osoba ispred ekrana više nema što pročitati? Bijela kronika u kojoj bi se objavljivale samo afirmativne vijesti o kojoj je Cigler sa žudnjom pisala nikada nije zaživjela, štoviše u posljednjem desetljeću čak je i javni servis, Hrvatska radiotelevizija, počeo zaobilaziti pravila koje je sam propisao kao temeljni dokument objektivnog i etičkog novinarskog izvještavanja. Primjerice, u Kodeksu časti novinara i kreativnog osoblja HRT-a u čl. 23. navodi se kako je dopušteno objavljivati podatke s javnog suđenja, ali “ne treba ih izdvajati i prikazivati tendenciozno prema bilo kojoj osobi”. Sredinom ožujka 2021. godine, nakon što je ponovno započelo višegodišnje suđenje Nadanu Vidoševiću, bivšem predsjedniku Hrvatske gospodarske komore, HRT objavljuje članak pod naslovom „Ispovijest bivšeg inspektora koji je razotkrio Vidoševićev bunker s blagom²⁴“, kojim prenosi prilog iz emisije Labirint. Time je samo potvrđeno da čak i na javnom servisu, koji ne posluje (isključivo) temeljem prihoda od oglašavanja, postoji negativna praksa u izvještavanju o kriminalitetu, protivna etičkim i moralnim načelima te zakonskim propisima. S obzirom na utjecaj koji mediji imaju na društvo, a posebice na utjecaj i posljedice koje mediji mogu imati na život pojedinca, svako neopravdano zadiranje u privatnost građana je moralno i etički nedopustivo (Borovec, 2012a). Mediji mogu proizvesti pozitivne, ali i negativne učinke, no teoretičari smatraju kako u novom mileniju novinarstvo prolazi kroz najveću etičku krizu do sada pa se Burić pita „Zašto su događaji sa

²³ Ciglar, R., Večernji.hr, *Je li tuđa nesreća mjera za našu sreću*, <https://blog.vecernji.hr/zastupnica-citatelja/je-li-tuda-nesreca-mjera-za-nasu-srecu-275>, objavljeno 2.4.2010. (12.5.2021.)

²⁴ *Ispovijest bivšeg inspektora koji je razotkrio Vidoševićev bunker s blagom*, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/ispovijest-bivseg-inspektora-koji-je-razotkrio-vidosevicev-bunker-s-blagom-1108340>, objavljeno 16.3.2021., (12.5.2021.)

stranica crnih kronika zauzela središnje mjesto u udarnim terminima? Želi li javnost uistinu znati sve detalje nesreća, načina počinjenja ubojstava, kao i koji su motivi za njihovo počinjenje? Želi li javnost krvave naslovnice s fotografijama mučki ubijenih osoba?“ (2019; 539). Odgovornost za takvo stanje nije samo u novinarima koji, pod izlikom da rade svoj posao ulaze u privatni prostor pojedinaca i raščlanjuju ga po medijima kao „javni interes“, nego je ona, možda i u većoj mjeri, na vlasnicima medija čiji je jedini cilj profit pa makar i na patnji koja, sa što krvavijom naslovnicom, postaje roba koja se lako trži. Rast interesa za kriminalitet u medijskom izvještavanju dodatno je utjecao razvoj novih medija, djelomično i jer internet omogućuje prostor za razmjenu mišljenja o kriminalitetu te kao inspiracija za izvršenje kaznenih djela, ali je činjenica i da je gotovo čitavo 20. stoljeće, posebice kroz filmove i televizijske serije, kriminalitet bio dijelom ljudske svakodnevice (Jewks, 2004.; prema Jurišić 2020.). Ono što primjećuje Helfgott (2008.) je da je nasilan slučaj rijetkost, u smislu da ga većina nas neće doživjeti osobno, nego sva naša saznanja o kriminalitetu u našu svijest dolaze upravo kroz medijski sadržaj. Ipak, razlika je u tome što danas puno teže možemo izbjeći kriminalitet u medijskom sadržaju koji konzumiramo; u prošlom smo stoljeću mogli odabrati ne gledati film ili seriju čija radnja se vrti oko kriminalnog ponašanja, a vijesti iz crne kronike su bile strateški postavljene unutar dnevnih novina, kao primjer devijantnosti i anomalije, dok su danas te takozvane teške vijesti postale neizostavan dio senzacionalističkog izvještavanja u svrhu zabave javnosti. Šola i Čičak (2013.) to nazivaju moralnom panikom čijim se posredstvom stalno prisutni društveni problemi prikazuju kao novi ili ekskluzivni, naravno u kontekstu senzacionalističkog izvještavanja, a zapravo je riječ o stvarnosti koja je daleko prihvatljivija nego je mediji prikazuju.

4.1.1. Sprega kriminaliteta, senzacionalizma i spektakla

Melita Poler Kovačić još je 2001. godine napisala kako se novinarstvo nalazi u krizi etike s obzirom na to da novinari krše etičke norme, odlazeći do krajnosti kako bi napisali priču. Uočava i kako ta kriza utječe na činjenicu da se novinarstvo sve više udaljava od ozbiljnog tiska, dok komercijalizam, žutilo i zabava zauzimaju sve veći prostor ili, kako to objašnjava, novinarstvo se sve više miješa s „nenovinarstvom“ te time gubi svoju svrhu informirati i službe javnosti, a postaje poluga čija je svrha stjecanje moći i vlasti. Poler Kovačić upozorava da je riječ o posljedici brisanja neslužbene, ali postojeće granice između ozbiljnog i popularnog tiska,

gdje je prvome bio cilj informirati, a potomjem zabaviti publiku (2001: 28). Znanstveni rad Poler Kovačić nastao je prije nego su novi mediji u tolikoj mjeri postali dijelom svakodnevice, prije *reality* emisija, razvoja društvenih mreža ili, preciznije rečeno, potpune promjene funkcije i strukture onoga što se naziva medijskim prostorom. Jenkins (1996; prema Šola i Čičak, 2013) je tu komercijalizaciju ljudske patnje kroz prikaz kriminaliteta u medijima nazvao moralnim poduzetništvom jer se koristi strategijom koja ima isključivi interesni cilj ostvarenja profita kroz ponavljanje i umjetno stvaranje nemoralnosti u društvu. Istog je stava i Gordana Vilović (2011.) koja kaže kako su senzacionalizam, komercijalnost i trivija, odnosno takozvana lažna ekskluzivnost i poluinformacije preuzeli primat u prezentaciji događaja. „Opće je mjesto hrvatskih medija klizeća estradizacija i simplifikacija ozbiljnih tema kroz nerijetko izdvajanje irelevantnih činjenica iz izvještaja samo da bi se publike zabavile“ (Vilović, 2011: 79). Iako se primarno pojam senzacionalizam vezao isključivo uz trač rubrike, odnosno kako to Poler Kovačić naziva, popularni tisak, ovaj oblik izvještavanja gdje se stalno pokušava stimulirati potreba publike za novim, sočnim detaljima prešla je i u sferu onoga što se nekoć nazivalo informativnim tiskom. Prema Vilović (2003.), tabloidizacija hrvatskog tiska započela je u ratno i poslijeratno vrijeme, a u tom periodu započinju i prve rasprave o etičnosti u novinarstvu. Strani teoretičari, jednako kao i Vilović, uočavaju da sve više ozbiljnih medija počinje prihvaćati senzacionalizam i tabloidni koncept pisanja. Malović piše kako su, nakon što su hrvatske medije preuzeli strane izdavačke kuće, „globalke nametnule senzacionalizam, riješile se preko noći kvalitetnih novinara, zaposlile mlade, neiskusne i povodljive novinare te kao glavni novinarski standard nametnule profit. Taj profit se pak izvlači iz zemlje, odlazi negdje u korporaciju, a lokalni mediji nestaju i nastaju preko noći²⁵. Nadalje dodaje kako je ozbiljno novinarstvo nestalo sa scene, gdje se novinarski bardovi tek tu i tamo pojavljuju na konferencijama kako bi lamentirali o dobrim, starim vremenima. Pita se Malović, nesvjestan onoga što tek dolazi,: „Zar se profit može u medijima ostvariti samo na senzaciji, traču i ogovaranju? Zar više nisu dovoljne tragične prometne nesreće, politički skandali, pronevjere, zločini?“, ne sluteći kako će ni godinu

²⁵ Malović, S., *Senzacionalizam: potreba tržišta, nemoć novinara ili imperativ profita*, <https://www.media.ba/bs/menadzment-novinarstvo/senzacionalizam-potreba-trzista-nemoc-novinarara-ili-imperativ-profita>, objavljeno 21.11.2007. (12.5.2021.)

dana nakon njegova izlaganja u Sarajevu crna kronika postati jednako tako izvor senzacije, trača i ogovaranja²⁶.

²⁶Slobodna Dalmacija, *Neslužbeno: Ivana Hodak bila je trudna*, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/nesluzbeno-ivana-hodak-bila-je-trudna-24269>, objavljeno 8.10.2008. (12.5.2021.)

5. Presumpcija nevinosti u hrvatskim medijima

Zakon o medijima u članku 55. navodi kako „svaka osoba imenovana u medijima povodom kaznene prijave, istražnog zahtjeva, pokretanja istražnog ili kaznenog postupka ima pravo u roku od tri mjeseca od donošenja odluke o odbacivanju kaznene prijave ili odbijanja istražnog zahtjeva, odnosno pravomoćnog rješenja o obustavi postupka ili pravomoćne oslobađajuće presude zahtijevati od nakladnika objavljivanje informacije o tome“. Svjedoci smo kako od trenutka prvih indicija počinjenja kaznenog djela o kojemu mediji izvijeste pa do pravomoćne presude zna proći i nekoliko godina. Jasno je kako je eventualna informacija o nečijoj nedužnosti sedam ili deset godina nakon uhićenja, pri čemu je šteta već počinjena neetičnim i senzacionalističkim izvještavanjem, ono što bi se kolokvijalno moglo nazvati pucnjem u prazno. U lipnju 2007. godine u medijima je tako odjeknula vijest kako su uhićena trojica od četvorice potpredsjednika Hrvatskog fonda za privatizaciju. Pod frazom „neslužbeno se doznaje“, objavljena su imena Josipa Matanovića, Roberta Peše i Ivana Gotovca. U javnosti će ovaj slučaj kasnije biti poznat pod nazivima veliki Maestro i mali Maestro. Ivan Gotovac tek je odlukom Vrhovnog suda²⁷ nakon gotovo 13 godina od uhićenja i nakon četiri oslobađajuće presude nižestupanijskih sudova oslobođen krivnje za kazneno djelo zbog kojeg mu je, slijedom medijskih napisa u takozvanoj aferi mali Maestro, ugled nepovratno uništen. Medijski daleko interesantniji, s obzirom na to da je obuhvatio čak 10 osoba, bio je veliki Maestro, suđenje koje će u Hrvatskoj ostati zapamćeno kao jedno od rijetkih gdje je optuženi svoju zadovoljštinu u kontekstu presumpcije nevinosti morao zatražiti pred Europskim sudom za ljudska prava. Dana 11. studenoga 2015. godine u Strasbourgu je donesena odluka da je Republika Hrvatska dužna platiti odštetu od 150.000 kuna jer su Robertu Peši, u to vrijeme optuženiku u slučaju veliki Maestro, tadašnji premijer Ivo Sanader, predsjednik Republike Stjepan Mesić, ravnatelj policije Marijan Benko i državni odvjetnik Mladen Bajić u izjavama za javnost povrijedili pravo na presumpciju nevinosti, odnosno pravo da ga se smatra nevinim dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom²⁸. Kako to pojašnjava Bitanga, pod izjavama za javnost, prema točki 17.

²⁷Tportal, *Gotovac i Stanić konačno su slobodni: Vrhovni sud ih amnestirao u aferi Peka*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vrhovni-sud-potvrdio-oslobadajucu-presudu-gotovcu-i-stanic-u-aferi-peka-20200306/print> 6.3.2020. (13.5.2021.)

²⁸Raić Knežević, A., Telegram, *Ovom čovjeku država mora platiti 150.000 kuna jer su ga Mesić, Bajić i Sanader javno optužili za Maestro*; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/ovom-čovjeku-drzava-mora-platiti-150-tisuca-kuna-jer-su-ga-mesic-bajic-i-sanader-javno-optuzili-u-aferi-maestro/>, objavljeno 11.11.2015. (13.5.2021.)

preambule Direktive treba razumjeti: „... sve izjave koje se odnose na kazneno djelo i koje dolaze od tijela uključenog u kazneni postupak u vezi s tim kaznenim djelom, kao što su pravosudna, policijska tijela ili tijela kaznenog progona, ili od nekog drugog tijela javne vlasti, kao što su ministri ili drugi javni službenici...“²⁹(2018: 488). Ivo Sanader, bivši hrvatski premijer, i sam se svega tri godine nakon “afere veliki Maestro“ našao u ulozi osumnjičenika u više slučajeva zlorabe položaja i ovlaštenja te umiješanosti u više korupcijskih afera zbog kojih je i uhićen 10. prosinca 2010. godine u Austriji. Tijekom istrage te u sudskim postupcima koji će se kroz iduće desetljeće odvijati vezano za takozvane afere: Hypo, INA-MOL, Fimi media, HEP-DIOKI i Planinska³⁰, Sanader će učestalo upozoravati da se krši njegovo pravo na presumpciju nevinosti³¹. U to vrijeme Zakon o kaznenom postupku propisivao je strogu tajnost istrage; dok predmet ne dođe na sud, ništa se nije smjelo iznositi u medije. Barukčić (2014.) u članku ponad naslovom *Zanima li nas doista istraga ili se samo naslađujemo?* vezano uz to kaže: „... često smo čitali transkripte Sanaderove obrane pred tužiteljima, pa čak i gledali snimke toga kako se znoji pod reflektorima USKOK-a. Nitko za to nije bio kažnjen - ni izvori informacija ni novinari. Interes javnosti za snimkama je postojao, ali uvijek se sumnjalo da su veći interes u njima nalazili političari. Bilo je predizborno vrijeme te su se građani zgražali nad optužbama protiv Sanadera i HDZ-a“³². Zanimljivo je kako je do objave navedenog članka Zakon o kaznenom postupku u Hrvatskoj, od njegovog stupanja na snagu 1. siječnja 1998. godine, mijenjan i dopunjavan 13 puta, ponekad čak i bez potrebne većine u Hrvatskom saboru. Primjerice, navodi dalje Barukčić, kada bi se javnost uzburkala jer se krši Zakon o kaznenom postupku odnosno tajnost istrage, Vlada bi ga promijenila i vratila staru odredbu po kojoj istraga više nije tajna, nego „nejavna“, kao što je i sada, nakon zadnje izmjene ZKP-a 2020. godine.

²⁹ Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), M. Bitanga: *Pretpostavka okrivljenikove nedužnosti*, vol. 25, broj 2/2018, str. 477-511.

³⁰ Vanja Deželić, Politika+, *KORUPCIJA: SVE SANADEROVE AFERE Tereti ga se da je državu oštetio za više od 200 milijuna kuna!*, <https://www.politikaplus.com/novost/63227/SVE-SANADEROVE-AFERE-Tereti-ga-se-da-je-drzavu-ostetio-za-vise-od-200-milijuna-kuna>, objavljeno 1.9.2012. (14.5.2021.)

³¹ Mirjana Sanader, supruga Ive Sanadera, tijekom postupka je zatražila podršku Hrvatskog helsinškog odobra tvrdeći kako su ugrožena njena ljudska prava zbog neisplate plaća te je tražila da se istrage protiv njenog supruga odvijaju u tajnosti, <https://www.24sata.hr/news/mirjana-sanader-zali-se-hho-u-da-su-ugrozena-njena-prava-205574>, objavljeno 11.1.2011. (18.5.2021.)

³² Marina Barukčić, Tportal, *Zanima li nas doista istraga ili se samo naslađujemo*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zanima-li-nas-doista-istraga-ili-se-samo-nasladujemo-20141104>, objavljeno 8.11.2014. (14.5.2021.)

Ovakvih je primjera u hrvatskom pravosuđu više, u smislu da se senzacionalističkim napisima prejudicira krivnja, a pravomoćnoj presudi se ne nazire kraj; Josipu Protegi i suradnicima već se 11 godina sudi za takozvanu aferu Bankomat, koja je počela medijski iznimno popraćenim uhićenjima krajem 2009. godine, da bi se u srpnju 2020. godine suđenje vratilo na početak³³. Dva mjeseca prije „Bankomata“, u jesen 2009. godine, medijske stupce punila je takozvana aferu Spice u kojoj se, između ostalih, na optuženičkoj klupi našao nekadašnji ministar gospodarstva Damir Polačec, dio tadašnjih menadžera najveće hrvatske prehrambene tvornice Podravke te vlasnik tvrtke SMS, Srđan Mladinić. Optužnica je teretila Damira Polančeca i sedmoricu Podravkinih menadžera i poslovnih partnera za zločinačko udruživanje temeljem kojeg je ovoj kompaniji počinjena šteta u iznosu od 382 milijuna kuna. Nepravomoćna presuda za kazneno djelo zločinačkog udruživanja za Polančeca i sedmoricu optuženih došla je 2016. godine, kada je Marinić, zajedno s četvoricom menadžera Podravke, proglašen krivim da je Podravku oštetio zajmom od 65 milijuna kuna koji je dobila njegova tvrtka SMS. Godine 2020. Srđan Mladinić na Županijskom sudu u Splitu proglašen je nevinim za izvlačenje novca iz svoje tvrtke SMS, a isto je potvrdio i Vrhovni sud, no teško se može reći da je pravda zadovoljena jer je u više od deset godina suđenja i pratećih medijskih napisa Mladinić ostao bez obitelji, tvrtke, stana i novca za život³⁴. S obzirom na društvene i financijske pozicije dionika ovih priča kada je započelo medijsko izvještavanje o njihovim „aferama“ te posljedice koje je ostavilo na njihov život i ugled u društvu, postavlja se pitanje što je s građanima koji nisu u poziciji financirati pravo na obranu, a medijskim izvještavanjem im se uskraćuje pravo na presumpciju nevinosti, dok se zakonskim putem ne dokaže njihova krivnja.

³³Jakelić, I., Večernji.hr, *Deset godina nakon Protegina uhićenja, suđenje - na početku* <https://www.vecernji.hr/vijesti/deset-godina-nakon-protegina-uhicenja-sudenje-na-pocetku-1415832>, objavljeno 9.7.2020. (13.5.2021.)

³⁴Vuković, S., Večernji.hr, *Osloboden za aferu SMS: Ali ostao je bez obitelji, tvrtke, stana i novca za život*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/osloboden-za-aferu-sms-ali-ostao-je-bez-obitelji-tvrtke-stana-i-novca-za-zivot-1403375>, objavljeno 19.5.2020. (13.5.2021.)

5.1. Provedena istraživanja presumpcije nevinosti u medijima

Kuća Ljudskih prava Zagreb³⁵, kao partnerska organizacija u transnacionalnom istraživačkom projektu “Važnost prikazivanja - kako su osumnjičene i okrivljene osobe prikazane u sudnici, medijima i javnosti - SIR”, provela je 2018. godine istraživanje s ciljem ispitivanja imaju li različite mjere uhićenja koje policija upotrebljava utjecaj na percepciju javnosti o krivnji privedene osobe. Riječ je o projektu koji se, osim u Hrvatskoj, provodio u još četiri države članica Europske unije (Francuska, Mađarska, Malta i Španjolska) pod koordinacijom Mađarskog helsinškog odbora i partnerstvu s Aditusom, Fair Trials Europe, Kućom Ljudskih prava Zagreb i Rights International Španjolska. Glavni cilj provedbe ovog projekta bilo je „doprinijeti pravilnoj primjeni Direktive 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: Direktiva) smanjivanjem broja slučajeva u kojima su osumnjičeni i optuženi predstavljeni sudovima i javnosti, uključujući i putem medija, na način koji stvara percepciju krivnje“³⁶. Istraživanje koje je provedeno 2018. godine, u kojem su korištene kvalitativne i kvantitativne metode, (anketni upitnik i fokus grupe) pri čemu su uz anketni listić ispitanicima su prikazane fotografije uhićenja bez lisica, što je najblaža mjera, potom s lisicama vezanim sprijeda i u konačnici najteža mjera uhićenja, ruke vezane lisicama otraga. Rezultati istraživanja, objavljeni u listopadu 2018. godine, pokazali su kako su ispitanici bili skloni smatrati osobu krivom već time što se nalazi u pratnji policajaca, neovisno o tome koja je mjera uhićenja primijenjena. Drugi nalaz istraživanja pokazao je kako ta percepcija dodatno raste upravo sukladno mjeri vezanja, dok je treći nalaz pokazao kako su ispitanici bili skloni pripisivati negativne karakteristike osobama koje su smatrali krivima (agresivan, problematičan...). Vezano za nalaz fokus grupe, pokazalo se kako negativnu percepciju uzrokuje već sama prisutnost policije, dok stereotipan način promatranja uzrokuje i način na koji su prikazane osobe bile odjevene pa je tako u majici s kapuljačom huligan, a osoba koja

³⁵ Kuća Ljudskih prava Zagreb mreža je organizacija civilnog društva koju je 2008. godine osnovalo šest organizacija civilnog društva (B.a.B.e. –Budi aktivna. Budi emancipiran, CMS -Centar za mirovne studije, Documenta –Centar za suočavanje s prošlošću, GOLJP -Građanski odbor za ljudska prava, UPIM -Udruga za promicanje istih mogućnosti i Svitanje –udruga za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja) s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava i temeljnih sloboda.

³⁶ *Nevin dok se ne dokaže suprotno? istraživanje o presumpciji nevinosti*, <https://www.kucaljudskihprava.hr/2018/10/23/nevin-dok-se-ne-dokaze-suprotno-istrazivanje-o-presumpciji-nevinosti/>, objavljeno 23.10.2018. (13.5.2021.)

nosi sunčane naočale nešto skriva (2018). Godine 2019. Kuća ljudskih prava Zagreb provodi i objavljuje drugo istraživanje na temu presumpcije nevinosti, no ovaj put s ciljem da utvrdi kako države članice pristupaju načinu na koji se osumnjičenci i optuženici predstavljaju pred sudovima i javnosti, gdje je poseban naglasak na korištenje mjera ograničavanja slobode, s ciljem rješavanja postojećih nedostataka i utvrđivanja najboljih praksi koje se mogu primijeniti na razini EU-a. Istraživanje je, koje su istovremeno provodili svi ranije navedeni partneri, trebalo dati odgovor na pitanje u kojoj mjeri države članice provode članke 4. i 5. Direktive³⁷. U Hrvatskoj je odrađeno 19 intervjua s različitim dionicima, među kojima su bili odvjetnici, zamjenici županijskog državnog odvjetnika, profesori Policijske akademije, profesor Pravnog fakulteta, predstavnik visokih policijskih službenika, zapovjednik policijske jedinice, kriminalistički inspektori, upravitelji zatvora, načelnici sigurnosnih odjela u kaznionici, pravosudni policajci i optuženik kako bi se izradio pregled i zakonodavni okvir projekta.³⁸ Dobiveni okvir bio je temelj za nasumično uzorkovanje članaka u pet nacionalnih, tiskanih medija s najvećom tiražom, tri tjednika i tri portala koja nisu povezana s tiskom te u TV priložima koji se emitiraju u glavnim vijestima triju nacionalnih TV kuća. Iako se niti u jednom od 20 ispitanih članaka ne nalazi pojam presumpcija nevinosti, ovo je istraživanje pokazalo kako su TV vijesti većinom dobri primjeri izvještavanja gdje se tek ponegdje kršio etički standard (prikazivanje fotografija žrtve ili prikaz nasilja), dok je u tiskanim vijestima i na internetskim portalima utvrđeno kako se naslov članka često piše na senzacionalistički način, ne primjenjujući ispravan izraz za optužene, osumnjičene ili okrivljene osobe, dok je u tekstu članka to obično točno i jasno navedeno. Naslovi vijesti sadrže riječi poput “ubojica”, “otmičar”, “krijumčar”, dok sam tekst sadrži izraze poput “osumnjičen za ubojstvo” ili “osumnjičen za krađu”. Primjeri ove vrste izvještavanja zabilježeni su u više od polovice analiziranih vijesti³⁹.

³⁷ Članak 4. Direktive obvezuje države članice da osiguraju da se u javnim izjavama javnih vlasti ne navodi za osobu da je kriva; Članak 5. Direktive obvezuje države članice da osiguraju da se osumnjičenci ili optuženici na sudu i u javnosti upotrebom mjera tjelesnog ograničavanja slobode ne predstavljaju kao krivi

³⁸ *Važnost prikazivanja: percepcija osumnjičenika i optuženika na sudovima, u javnosti i medijima, Pregled zakonodavnog okvira i prakse u Hrvatskoj*, lipanj 2019. https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2019/07/ISTRAZ%CC%8CIVAC%CC%8CKI-IZVJES%CC%8CTAJ_SIR_HR.pdf (13.5.2021.)

³⁹ *Važnost prikazivanja – kako su osumnjičene i optužene osobe prikazane u medijima i javnosti, istraživački izvještaj*, lipanj 2019. https://www.kucaljudskihprava.hr/wpcontent/uploads/2019/06/Izvjes%CC%8Ctaj_POI_mediji_hr.pdf (13.5.2021.)

5.2. Interes javnosti nasuprot pretpostavci nevinosti pojedinca

Tijekom provođenja istraživanja u sklopu projekta Kuće ljudskih prava Zagreb, u lipnju 2019. godine održan je okrugli stol na temu “Presumpcija nevinosti i procesna prava osumnjičenika u Hrvatskoj” na kojem je dopredsjednik Hrvatske odvjetničke komore, Mladen Klasić, istaknuo jednu važnu činjenicu – potrebno je da javnost prvo usvoji razumijevanje načela presumpcije nevinosti i prava na pravično suđenje, odnosno da se promijeni stav u kojem optuženi mora dokazati nevinosti, umjesto da se dokazuje krivnja pri čemu pritisak javnosti može biti pogibeljan za jedno od temeljnih ljudskih prava, a to je pravo na pravično suđenje. Isto upozoravaju kazneni odvjetnici, posebice prilikom izmjena Zakona o kaznenom postupku, čija je posljednja bila s 1. siječnja 2020. godine. Primjerice, tijekom istrage u takozvanoj aferi Agram, koja je izazvala veliki interes javnosti jer se, između ostalih, na optuženičkoj klupi našao Milan Bandić (pok.), gradonačelnik grada Zagreba, kazneni odvjetnik Mate Matić u više je navrata upozorio kako se krše temelja ljudska prava njegovog branjenika Petra Pripuza, tada drugooptuženog u navedenoj aferi (Barukčić, 2014.). Matić nakon objave snimki ispitivanja svoga branjenika, nastale u USKOK-u ističe sljedeće: „Sama snimka uopće nije spektakularna niti je važna za građane, ali moga branjenika ona kompromitira i prikazuje u nezavidnoj situaciji. On je u očima javnosti kriv, premda nismo ni blizu optužnici, a istraga je tek počela“ (Matić, prema Barukčić; 2014). Zlata Đurđević, predstojnica Katedre za kazneno procesno pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu, komentirajući tajnost istrage još je 2014. godine istaknula kako javnost ima pravo znati, štoviše kontrolirati tijela kaznenog progona tijekom istrage. Tako Đurđević upozorava da otvorenost istrage ni na koji način ne smije ugrožavati ljudska prava osumnjičenika jer Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava u članku 10. navodi da mediji imaju pravo i dužnost obavještavati javnost o stvarima od javnog interesa, a da javnost ima pravo na pristup informacijama, ali da „Istraga mora u pravilu biti transparentna i podvrgnuta javnoj kontroli. Odvijanje istrage pred očima javnosti dovodi do povjerenja javnosti u neovisnost i nepristranost nadležnih državnih tijela, a time i do uvjerenja da ne postoje tajni dogovori ili službena tolerancija nezakonitih čina. Učinkovitost istrage uvjetovana je njezinom transparentnošću“, (Đurđević, prema Barukčić; 2014). Kazneni odvjetnik Rajko Mlinarić složio se s Đurđević oko otvorenih istraga, no isto tako iskustveno je spoznao kako je najveći strah okrivljenika upravo javnost. Mlinarić kaže sljedeće: „Najveći broj ljudi koji su mi

se nakon uhićenja obratili za pomoć govorio je da se ne boje ni suca ni tužitelja, ali da je njihov najveći strah to da će sutra sve to pisati u novinama“, kao i da „S obzirom na to da se ime okrivljenika ionako spominje u medijima kada se pokrene postupak, on je već time stigmatiziran do te mjere da to nikakav sud ni oslobađajuća presuda ne mogu popraviti. Isto tako, tu stigmom ne može dodatno otežati snimka iz USKOK-a. Svima odgovara to da informacije iz istrage izađu u javnost, osim jadnom optuženiku. On je jadan bez obzira na sve“, (Mlinarić prema Barukčić; 2014). Prema Bitangi (2018.), u hrvatskim medijima rijetko se može pronaći uradak koji upućuje na važnost i značenje presumpcije nevinosti okrivljenika, nego se češće pronalaze naslovi koji, kao što je upozorio i M. Klasić, sadrže poruke poput: „Dokazat ću na sudu da sam nevin“, „Dokazat ću nevinost, žele me nezakonito razriješiti“. Navedena praksa, pojašnjava Bitanga (2018.) nije samo prisutna u Hrvatskoj, već se slično može pronaći i u daleko starijim demokracijama, no ono na što upozorava kao veliki problem je da se često i u Hrvatskom saboru s govornice poziva na dokazivanje nečije nedužnosti, umjesto da se (sudskim putem) dokazuje krivnja. Jasno je i kako i saborska govornica sve više postaje mjesto za slanje senzacionalističkih poruka; to jamči zastupnicima da će se njihove izjave prenijeti i da će u budućnosti mediji više pratiti njihova izlaganja. Slučaj Peša protiv Republike Hrvatske⁴⁰ očito nije bila dovoljna opomena političarima i medijima kakve posljedice može ostaviti na osumnjičenika (pa i optuženika), njegovu obitelj i, u konačnici, svjesnost javnosti da je svatko nevin dok mu se pravomoćnom odlukom ne dokaže krivnja.

5.3. Žrtve kaznenih djela i medijskih napisa

U lovu na klikove i/ili zadovoljenje senzacionalističkih afiniteta svoje publike, čak i u izvještavanju o kaznenim djelima gdje se govori o ranjivim skupinama društva poput djece ili, primjerice, nasilju u obitelji, koriste se izrazi poput „strava“, „mjesto zvjerskog zločina“, „monstruozan zločin“, „brutalno silovao“, „gnjusni zločin“. Isticanje takvih konstrukcija u naslovima služi isključivo senzacionalističkom privlačenju pažnje, iako već sam pojam silovanje dovoljno objašnjava da je riječ o teškom kaznenom djelu. Kako sam navela u svom završnom radu na temu „Slika žena u medijima“ (2016.), u izvještajima o silovanjima i dalje se inzistira na tome do koje mjere je žrtva silovanja bila pod utjecajem alkohola, dok se često o

⁴⁰ Peša protiv Republike Hrvatske, broj: 40523/08

alkoholiziranosti počinitelja ili ne zna ništa ili ne izvještava. Iako je žrtva mogla biti u alkoholiziranom stanju, za razliku od silovanja, to nije kazneno djelo⁴¹. Mediji u ovakvom slučaju čine nepravdu objema strana, eventualnom počinitelju i samoj žrtvi koju se dodatno stigmatizira eksplicitnim opisom kaznenog djela ili traženjem njene krivnje, odnosno načina na koji je „izazvala situaciju“ u kojoj se našla. Javnost, posredstvom medija, u tom slučaju dobiva „ovlasti suca“ pa se kao u uzrečici „kadija te tuži, kadija ti sudi“, rasprava preseli u komentare, gdje se najlakše može primijetiti u kakvom društvu živimo i koliko je pojam presumpcije nevinosti zanemaren, unatoč pozitivnim zakonskim propisima, odnosno koliko stereotipno doživljavamo ulogu žena u Hrvatskoj. Kada govorimo o medijskom izvještavanju gdje se žene pojavljuju kao osumnjičenice, odnosno optuženice za počinjenje kaznenog djela, tada taj stereotipni prikaz žena još više dolazi do izražaja. Ako je žena u kontekstu počinitelja kaznenog djela ili sudionika u počinjenju kaznenog djela, u naslovima i samom tekstu se nerijetko ističe ženin fizički izgled ili joj se pripisuju neki drugi seksistički stereotipi. Primjer za to može se pronaći u gotovo svim tiskanim i internet medijima, no posljednjih godina u tome je prednjačio Jutarnji list, što su ubrzo preuzeli i ostali mediji. Osumnjičenicama za kaznena djela pripisuju se pridjevi poput „fatalna“ (kao u ranije navedenom primjeru „fatalne ujne“) pa smo tako 2013. godine, nakon što su u napadu ispred noćnog kluba u Vojniću ubijeni Alvin Horvatić i Dejan Vučković, čitali o „fatalnoj Vickey“⁴² s kojom su, prema napisima medija, svojedobno u vezi bili i ubijeni i Boško Šapić, nepravomoćno osuđen na 27 godina zatvora zbog dvostrukog ubojstva⁴³. Senzacionalističkim naslovima i detaljima iz privatnog života spomenutog trojca, domaći tiskani mediji i internet portali imali su za cilj isključivo povećati tiražu, odnosno broj klikova, a usporedno s time ostvariti i veći profit od oglašavanja. Pridjev „fatalna“ u medijskim se objavama koristio i u slučaju bankarice Jasmine Bilonić⁴⁴ i svećenika fra Šime Nimca

⁴¹ *Kad on završi, možeš ići i ti': Mornar i konobar silovali pijanu djevojku iz Sesveta*, www.net.hr, <https://net.hr/danas/crna-kronika/kad-on-završi-mozes-ici-i-ti-mornar-i-konobar-silovali-pijanu-djevojku-iz-sesveta/>, objavljeno 18.09.2014. (16.5.2021.)

⁴² Hajdi Karakaš Jakubin, *FOTO: FATALNA VICKEY 'Alvin mi je umro na rukama... Htio mi je nešto reći, ali nije uspio*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/foto-fatalna-vickey-alvin-mi-je-umro-na-rukama...-htio-mi-je-nesto-reci-ali-nije-uspio-917042>, 4.11.2013. (16.5.2021.)

⁴³ Andreja Thomas, *Kajanje nije iskreno: Šapiću za dva ubojstva 27 godina zatvora*, <https://www.24sata.hr/news/kajanje-nije-iskreno-sapicu-za-dva-ubojstva-27-godina-zatvora-521745>, 25.4.2017. (16.5.2021.)

⁴⁴ Hajdi Karakaš Jakubin, *OVO JE FATALNA BANKARICA Jasmina Bilonić u zatvoru, a mozak operacije Šime Nimca na slobodi!*, *Jutarnji.hr*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ovo-je-fatalna-bankarica-jasmina-bilonic-u-zatvoru-a-mozak-operacije-sime-nimca-na-slobodi-1063574>, 26.10.2012. (16.5.2021.)

nepravomoćno osuđenih da su otuđili gotovo 10 milijuna kuna s računa župe Uznesenja Blažene Djevice Marije od prodaje gotovo 40.000 četvornih metara župnog zemljišta. U člancima o počinjenju ovoga kaznenog djela u prvi su se plan stavljali fizički atributi Jasmine Bilonić pa ju se, primjerice, u prvoj rečenici opisivalo kao atraktivnu plavušu, a tek potom se navodilo kako je riječ o direktorici Odjela privatnog bankarstva u Splitskoj banci. Nije prošlo dugo da se u medijima počelo razglabati o njihovoj, navodnoj, ljubavnoj vezi iz koje je nastalo, navodno, kazneno djelo. Naime, više od devet godina od početka suđenja još uvijek nema pravomoćne presude za prisvajanje 9,8 milijuna kuna od prodaje crkvenog zemljišta⁴⁵. Skoko i Vrdoljak (2018.) taj fenomen pojave senzacionalizma čak i kod, kako ih nazivaju, kredibilnih *news* portala, Večernji.hr i Jutarnji.hr, objašnjavaju kao prilagođavanje tržištu i publici „u utrci s manje vjerodostojnim, ali čitanim portalima koji nude zabavniji i neformalniji pogled na svijet“. Ističu kako je jasno da u tom procesu stradavaju kriteriji profesionalnosti i kredibiliteta, dok sadržaj u sve većoj mjeri postaje komercijalan i banalan. Skoko i Vrdoljak o tome kažu: „U razgovorima s urednicima tiskanih izdanja najutjecajnijih hrvatskih news portala – Večernji.hr i Jutarnji.hr – na pitanje zašto njihove elektroničke inačice odudaraju od ozbiljnosti kojoj teže u tiskanim izdanjima doznajemo da su na to „primorani“ kako bi većim brojem klikova privukli oglašivače koji odlaze na čitanije portale, bez obzira na njihovu vjerodostojnost. Takvi su kompromisi iz njihove točke gledišta nužni, ali su itekako opasni za dugoročnu profesionalnost i kredibilitet portala“ (Skoko i Vrdoljak, 2018:82). S obzirom na sve prisutniju praksu senzacionalističkog izvještavanja u medijima, Pravobraniteljica za ravnopravnost poslova do rujna 2019. godine provodila je projekt analize medijskog izvještavanja⁴⁶ o slučajevima nasilja prema ženama koje je pokazalo kako je čak 10.5 posto članaka dovodilo nasilje u kontekst ljubomore i ljubavnog trokuta ili izražavanje prevelike ljubavi, čime se potvrđuje teza senzacionalističkog izvještavanja u svrhu zabave. Osim što analiza propitkuje dovođenje žrtve kaznenog djela u dodatno inferiorni položaj, propitkuju i senzacionalističko izvještavanje o djeci žrtvama kaznenih djela, koji su posebno zaštićena skupina unutar više zakona Republike Hrvatske te drugih europskih zakona i direktiva, u kojima se ponovno, radi senzacionalističke svrhe, objavljuju naslovi poput „Monstrum (60) četiri

⁴⁵Hajdi Karakaš Jakubin, *KRAJ TAJNE ROMANSE 'Uživali smo u zabranjenoj ljubavi, ali 10 milijuna bila je prevelika kušnja'*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kraj-tajne-romanse-%E2%80%98uzivalismo-u-zabranjenoj-ljubavi-ali-10milijuna-bila-je-prevelika-kusnja%E2%80%99-585370>, 29.11.2014. (16.5.2021.)

godine silovao maloljetnu unuku⁴⁷. Navedeno istraživanje⁴⁸ bilo je temelj za Medijski kodeks, odnosno smjernice za senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu. Iako bi na temelju samog naziva pojedinci mogli nepravedno pretpostaviti kako kodeks u primarni fokus stavlja isključivo žrtve kaznenih djela, riječ je o priručniku čija je svrha edukacija medija da odustanu od senzacionalističkog načina izvještavanja. Kako se navodi u uvodniku Medijskog kodeksa: „Mediji imaju velik utjecaj na razvoj društvenih vrijednosti i oblikovanje stavova. Stoga način na koji prezentiraju sadržaje, kao i brojnost takvih sadržaja, značajno pridonose načinu na koji će javnost donositi zaključke, formirati stavove te se temeljem njih ponašati i djelovati. Zanemarivanje određenih tema i sadržaja obično vodi prema njihovoj marginalizaciji i izostavljanju iz prostora javnoga diskursa i zanimanja opće javnosti. Profesionalno novinarstvo zahtijeva objektivnost, preciznost, navođenje pouzdanih izvora i racionalno obrazlaganje činjenica. Poštovanje žrtava koje su ubijene trebao bi biti temeljni etički princip. Način na koji mediji izvještavaju bitno utječe na žrtvu (ukoliko je preživjela), njezinu obitelj i druge bliske osobe, na počinitelja, institucije, ali i zajednicu“⁴⁹ (Sudar, 2019: 1). Sam Medijski kodeks zamišljen je kao priručnik medijskim djelatnicima za primjereno izvještavanje, usklađeno s propisima i zakonima Republike Hrvatske i Europske unije s obzirom na to da su istraživanja pokazala povećanje trendova korištenja senzacionalističkih naslova, uključivanja nagađanja i pretpostavki o počinitelju, motivima i relativizaciji zločina dovodeći ih u kontekst ljubavi.

⁴⁷ V. Cvok, Snježana Flegar, *Monstrum (60) je četiri godine silovao maloljetnu unuku*, <https://www.24sata.hr/news/monstrum-60-je-cetiri-godine-silovao-maloljetnu-unuku-259586>, objavljeno 27.3.2012. (17.05.2021)

⁴⁸ Provedene su dvije dubinske analize medijskog načina izvještavanja o nasilju prema ženama i femicidu, na više od 4.500 članaka objavljenih u razdoblju od pet godina (2012.-2016.). Istraživanje je provedeno u sklopu EU projekta „Izgradnja učinkovitije zaštite: promjena sustava za borbu protiv nasilja prema ženama“, u sklopu kojeg su se utvrdili trendovi u načinu izvještavanja medija. U dijelu analiziranih članaka utvrđeni su propusti i kršenja etičkih novinarskih standarda pa i strukovnih kodeksa, a drugi propusti su rezultat rodnih stereotipa.

⁴⁹ N. Sudar, *Medijski kodeks vodič za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu*, Zagreb, 2019. str. 1.

6. Analiza o pridržavanju načela presumpcije nevinosti u hrvatskim medijima

U alatu za novinare/ke „Presumpcija nevinosti“ (2019.) navodi se kako je ostvarivanje prava na presumpciju nevinosti potrebno provesti kroz regulaciju i samoregulaciju medija; uz obavezno poštivanje europskih i hrvatskih zakonskih odredbi i propisa te uz poštivanje temeljnih demokratskih pretpostavki; struka bi trebala poticati izradu i pridržavanje etičkih kodeksa, no jednako tako osigurati da urednici medija preuzmu odgovornost i da su nezavisni od zahtjeva marketinga (ili vlasnika medija u svrhu povećanja prihoda) za određeni broj klikova, konverzija i prikaza banneri koristeći se senzacionalističkim naslovima i neprofesionalnim tekstovima u kojima uskraćuju pojedincu pravo na pretpostavku nevinosti, a žrtvi i njenom okruženju pravo na anonimnost i izostanak dodatnog viktimiziranja kroz eksplicitne opise kaznenog djela i/ili zadiranja u njen/njihov privatni život tražeći „uzroke koje su doveli do počinjenja kaznenog djela“. Iz do sada navedenih primjera u ovom radu, razvidno je kako medijska tijela, jednako kao i regulatorna tijela (primjerice Vijeće za elektroničke medije) te samoregulatorni mehanizmi (urednici medija), najčešće propuštaju spriječiti kršenja načela presumpcije nevinosti. Djelomična odgovornost za to leži i na politizaciji regulatornih tijela⁵⁰, ali i odbijanju svih vrsta medija, posebice onih koji su stekli publiku žutilom i senzacionalističkim izvještavanjem i smatraju se najozbiljnijim kršiteljima pretpostavke nevinosti, da uvažaju uspostavljeni (zakonski) autoritet, kao i da se pridržavaju „dobrovoljno prihvaćenih sankcija“. Urednici u medijima trebali bi biti etički nadzor u redakcijama i poticati novinare da poštuju i vrednuju profesionalne vrijednosti; primjerice da se ukine praksa izvještavanja o pretpostavkama i optužnicama kao da su činjenice. Isto tako, posljednjih godina često se primjenjuje praksa korištenja anonimnih (i neslužbenih) izvora za citate i/ili informacije o osumnjičenicima iz kojih se preudicira njihova krivnja za kazneno djelo pri čemu se izbjegava (ili ne poštuje) obveza „druge strane“, odnosno etička obaveza da se dopusti drugoj strani (odvjetnicima, obitelji ili samom osumnjičeniku) da opovrgne navode i iznese svoju stranu priču. Od pojave takozvanog imigrantskog vala, primjerice, europski mediji su počeli stavljati naglasak na etničku pripadnost, iako to nije relevantno za priču, s ciljem prikazivanja migranata kao nasilnika koje se dovodi u vezu s počinjenjem kaznenih djela. Takva praksa neozbiljnog izvještavanja, gdje se sadržajno sve više odmiče od ozbiljnosti i kredibiliteta, a *clickbait*

⁵⁰ Andrea Milat, *Agencija za elektroničke medije: od netransparentnosti do izlišnosti*, <https://www.bilten.org/?p=19233>, objavljeno 7.7.2017. (17.5.2021.)

naslovima igra isključivo na kartu čitanosti, potrajat će sve dok se, kako tvrde Skoko i Vrdoljak (2018.), na oglašivačkom tržištu ne pojavi drugačija metrika kojom će se ocjenjivati uspješnost nekog portala, odnosno dok se doseg portala neće mjeriti samo kroz „čitanost“.

6.1. Cilj analize sadržaja

Cilj ovog diplomskog rada je utvrditi u kojoj mjeri se vodeći domaći mediji drže načela presumpcije nevinosti prilikom izvještavanja o događajima koji su povezani s kriminalitetom te kakva je uloga medija u dodatnoj viktimizaciji žrtava.

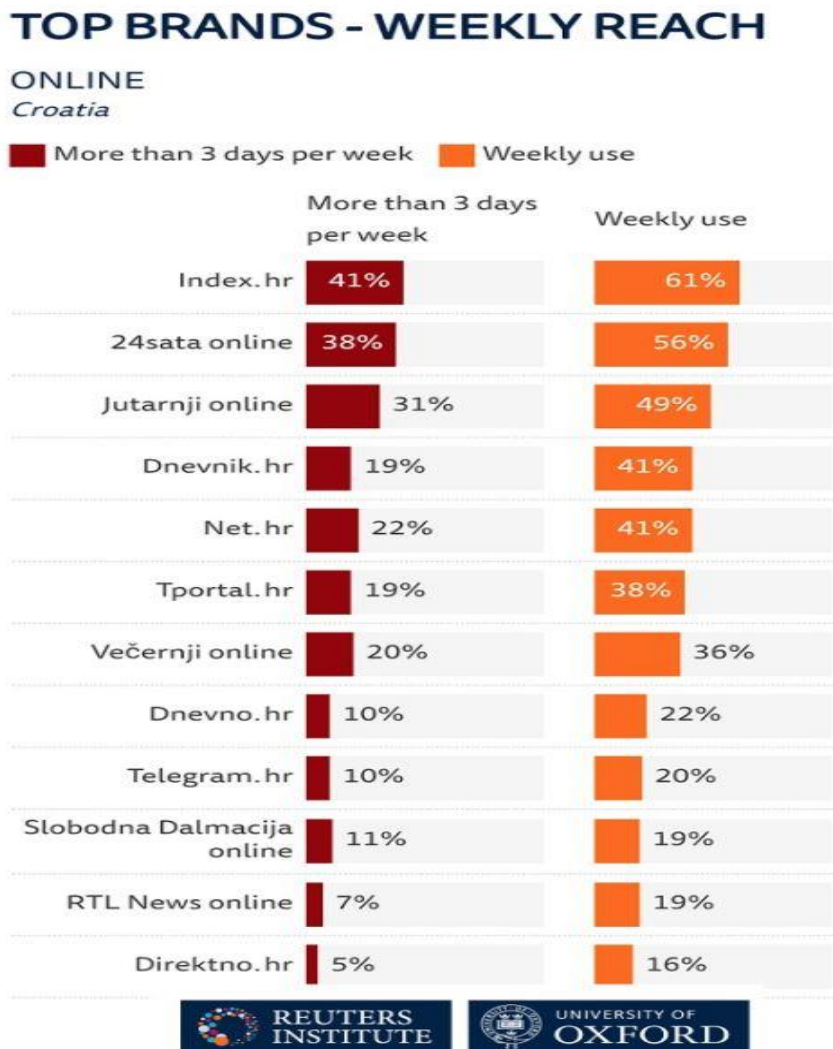
6.2. Metodologija istraživanja

S obzirom na to da je svrha istraživanja za ovaj diplomski rad bila utvrditi u kojoj mjeri se domaći mediji pridržavaju presumpcije nevinosti u izvještavanju, provedena je analiza sadržaja članaka u kojima je bilo riječ o počinjenju kaznenih djela, na portalima Index.hr, 24sata.hr i Jutarnji.hr koje je Reuters u 2020. godini ocijenio kao najčitanije medije u Hrvatskoj⁵¹. Analiziran je sadržaj članaka objavljenih u crnoj kronici portala 24sata.hr te rubrikama crna kronika i svijet portala Jutarnji.hr i Index.hr s obzirom na to da 24sata.hr u crnoj kronici objavljuju i vijesti iz regije, a Jutarnji.hr i Index.hr isključivo iz Hrvatske. Kako je primarna ideja bila pronaći vijesti koje se referiraju na istu temu ili događaj na trima portalima obuhvaćenima analizom, kada je to bilo moguće, te utvrditi na koji je način o njima izvještavano, a u promatranom periodu od 8. do 18. svibnja 2021. godine 24sata.hr je izvještavao o kaznenim djelima za koje se sumnjiči Veljka Belivuka⁵², neki od analiziranih članaka, iako sadržajno pripadaju crnoj kronici, objavljeni su u rubrici „svijet“ jer su se događali izvan Hrvatske. Istraživanjem je, kako je navedeno, obuhvaćen portal Jutarnji.hr koji se, prema Skoki (2018.) smatra kredibilnim, te 24sata.hr koji je prvi tabloidni dnevni list u Hrvatskoj. Oba imaju i svoje tiskano izdanje, no u fokusu ovog istraživanja je sadržaj koji objavljuju na

⁵¹ <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/croatia-2020/> (18.5.2021.)

⁵² Veljko Velivuk, u javnosti poznat i kao Velja Nevolja, smatra se vođom kriminalne grupe „Belivuk klan“ koji je osumnjičen za teška kaznena djela, kao i vezu s „Kavačkim klanom“, skupinom koja se sumnjiči za organizirani kriminal.

portalima. Kao treće mjesto uzorkovanja uzet je portal Index.hr, koji je Reuters 2018. godine te 2020. godine ocijenio kao vodeći news website u Hrvatskoj⁵³.

Fotografija 1. Reutersova ljestvica najčitanijih portala u Hrvatskoj 2020. godine, Izvor: <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/croatia-2020/> (18.5.2021.)

Analiza sadržaja provedena je kvalitativnom metodom, gdje je fokus stavljen na karakteristike sadržaja i poruka koje su poslana člancima. Kao temelj za provedbu istraživanja korištene su smjernice, odnosno opća načela objektivnog izvještavanja navedena u Alatu za novinare/ke

⁵³ Dana 23. lipnja 2021. objavljeno je novo Reutersovo istraživanje prema kojem najveći broj čitatelja u Hrvatskoj, njih 61 posto, vijesti čita na Indexu. Index Vijesti, *Veliko istraživanje Reutersa: Najviše Hrvata prati vijesti na Indexu*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/veliko-istrazivanje-reutersa-najvise-hrvata-prati-vijesti-na-indexu/2198899.aspx> (5.7.2021.)

Presumpcija nevinosti, izrađenom sukladno Direktivi (EU) 2016/343, te zakonskim propisima Republike Hrvatske i Etičkom kodeksu novinara HND-a.

Za analizu su uzeti sljedeći članci objavljeni na portalima Jutarnji.hr, Index.hr i 24sata.hr u periodu od 8. do 18. svibnja 2021. godine:

Jutarnji.hr

- Jutarnji.hr, U kući strave Velje Nevolje doslovce su mljeli ostatke ubijenih, policija objavila fotografije podruma, objavljeno 10.5.2021.
- 'Monstrumu s Paga' potvrđeno 30 godina zatvora; Vrhovni sud: Dio odgovornosti snosi i Centar za socijalnu skrb, 11.5.2021.
- Muškarac kod Zadra utrpao 18-godišnjakinju u auto i oteo ju: Policija pokrenula dramatičnu potjeru, 11.5.2021.
- Posinak će u petak doznati presudu za hladnokrvno ubojstvo pomajke u Osijeku, 12.5.2021.
- Okrivljenik za palež vikendice bivšeg glavnog državnog odvjetnika Ortynskog pronađen mrtav, 13.5.2021.
- Drama na Črnomercu: muškarac se ispred Konzuma hrvao sa zaštitarom, iz džepa mu ispala ručna bomba, 15.5.2021.
- Krvoproliće u Kutini: Djevojka uhićena, mladiću kojeg je ranila oštrim predmetom bore se za život, 16.5.2021.
- Pas Rocky nanjušio drogu na autocesti A6: Diler pao s gotovo kilom kokaina i pola kile hašiša, 17.5.2021.
- Optužen Vukovarac koji je bokserom pretukao dečka jer je Srbin: Prijeti mu do osam godina zatvora, 17.5.2021.
- Prijavljen 25-godišnjak koji je za osobne potrebe potrošio tvrtkinih milijun kuna, 18.5.2021.

Index.hr

- U kući Velje Nevolje nađen mlin za meso, koristili su ga za uništavanje tijela, 10.5.2021.
- Inspektori povraćali zbog snimki njegovih zvjerstava. Tko je Velja Nevolja?, 12.5.2021.
- Za ubojstvo pomajke u Osijeku 22-godišnjem posinku 12 godina zatvora, 14.5.2021.
- Okrivljenik za palež vikendice Radovana Ortynskog pronađen mrtav, 14.5.2021.
- Djevojka u kući u Kutini nakon svađe izbola mladića, 16.5.2021.
- Skinuo masku u trgovini u Zagrebu, prijetio zaštitaru pa se vratio s bombom, 16.5.2021.
- Policijski pas na autocesti kod Vrbovskog otkrio kokain i hašiš, vozač uhićen, 17.5.2021.
- Klan Velje Nevolje od ubijenih ljudi radio ćevape. Avionom ih slali u Crnu Goru., 18.5.2021.
- Izbodenog muškarca kod Splita su napali Poljaci, pokušali su pobjeći od policije, 18.5.2021.
- Uhićen 25-godišnjak u Zagrebu koji je izvukao milijun kuna iz svoje firme, 18.5.2021.

24sata.hr

- Oteo je 18-godišnjakinju iz kuće prijateljice u Zemuniku, bježao policiji, ulovili ga u Poličniku, 11.5.2021.
- Dobio 12 godina: Mladić (22) u Osijeku sjekirom ubio pomajku, 14.5.2021.
- Vozač (18) skrivio nesreću prije tragedije, bio je pijan, nije imao vozačku: Jedan mladić poginuo, 15.5.2021.
- Lovac u Zagorju mački slomio vrat i ispalio u nju 20 hitaca, 15.5.2021.
- Tko je 'prva dama' kavačkog klana: Tamara Zvicer preživjela pokušaj ubojstva, spasila muža, 15.5.2021.
- Tko su srpski monstrumi koji su radili ćevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru', 15.5.2021.
- Kutina: Djevojka (23) u kući nakon svađe izbola mladića (26), 16.5.2021.
- Muškarac (37) skinuo masku u trgovini, pa prijetio zaštitaru: Poslije se vratio s bombom, 16.5.2021.

- Muškarac izboden u Podstrani, policija privela nekoliko ljudi, 18.5.2021.(nastavak priče objavljen 19.5. pod naslovom „Sve zbog jedne žene? Dvojica Poljaka uhićena zbog sumnje da su izboli 20-godišnjeg mladića“)
- Srpski monstrumi u tajnoj sobi mučili žrtve alatom i kiselinom: Zidove su obojili da sakriju DNK, 16.5.2021.

6.3. Smjernice po kojima je analiziran sadržaj

Opća načela:

- Naslov i članak napisani su neovisno, u skladu s etičkim kodeksom i profesionalnom samoregulacijom
- Osumnjičena osoba je prikazana na pošten način
- Nema intencije da se osumnjičena osoba prezentira kao da je kriva, već je prikazana u skladu s vrijednostima, normama i ravnim odredbama Direktive
- Osumnjičena osoba, u tekstu ili fotografijom, nije prikazana na način na koji bi se moglo pomisliti da je kriva

Profesionalnost izvještavanja:

- Izvještavanje je činjenično točno, pošteno i ujednačeno
- Izvještavanje nije senzacionalističko
- Ne izvještava se o navodnim događajima kao da su činjenice
- Ne implicira se da je osoba kriva, ako se koristi pravom na šutnju
- U tekstu nisu uključene informacije o nepovezanim kaznenim djelima koji uključuju osumnjičenu osobu ili neke od članova njezine obitelji
- Ne koriste se asocijacije koje se referiraju na eventualnu povezanost osumnjičene osobe s osobama iz njegove okoline koje imaju kriminalnu prošlost, niti anonimne izjave kojima se krši presumpcija nevinosti
- Nisu izdvojeni negativni citati u uočljive grafičke okvire
- Ne koriste se pretjerane metafore ili usporedbe te pretjerane opasnosti koju osumnjičena osoba predstavlja

- Ne koriste se nacionalnost, religijska pripadnost, spol, kultura ili migrantski status kada to nije bitno za priču
- Izvještavanje nije jednostrano, odnosno postoji druga strana priče

Fotografije i video uz članke

- Nisu objavljene fotografije negativnog naboja prema osumnjičenim osobama
- Jasno je naglašeno ako je riječ o ilustrativnim fotografijama
- Ako je objavljen identitet osobe, nisu objavljene njihove fotografije kojima bi se mogla prekršiti presumpcija nevinosti ako su, primjerice, prikazane u agresivnom izdanju
- Izvještavanje ne sadrži video niti fotografije osumnjičene osobe u izdanjima koja impliciraju krivnju, primjerice u lisicama, zatvorskoj odjeći, kavezima, zatvorskim vozilima, pratnji policijskih službenika/ca

Privatnost počinitelja i žrtava

- Nisu objavljena imena osumnjičenika, ako se time krše pravila, standardi i zakoni
- Nisu objavljene fotografije žrtve
- Ako, sukladno zakonu, nije objavljen identitet osumnjičenika, ne objavljuju se fotografije/snimke osumnjičenih osoba putem kojih ih je moguće identificirati.

7. Rezultati istraživanja

Analizom je obuhvaćeno 30 članaka, po 10 iz svakog medija, koji su objavljeni u periodu od 8. do 18. svibnja 2021. godine. Analiza sadržaja napravljena je prema navedenim smjernicama, odnosno u kontekstu općih načela, profesionalnosti izvještavanja, prikazu fotografija i video sadržaja te privatnosti osumnjičenika/optuženika i žrtava kaznenog djela, odnosno ukupno 22 stavke/pitanja. U tom kontekstu, segmentirana je i provedena analiza. Utvrđeno je kako je gotovo u svim objavljenim člancima koji su ušli u analizu povrijeđena barem jedna od smjernica objektivnog izvještavanja, ponegdje ipak isključivo u naslovu. Naime, pokazalo se kako se u dijelu članaka senzacionalistički, „optužujući“ kontekst primjenjuje isključivo u naslovu, dok se u samom tekstu novinari drže etičkih načela i sukladno tome pravilno koriste pojmove osumnjičeni/optuženi, dok naslov sadrži pojmove kojima se jasno implicira na krivnju. U smislu potpuno senzacionalističkog izvještavanja i kršenja gotovo svih novinarskih etičkih standarda su članci u kojima se govori o Veljku Belivuku, što djelomično može biti i uzrok činjenica da su vijesti preuzimane iz srpskih medija koji su u nešto većoj mjeri tabloidizirani od hrvatskih medija.

7.1. Opća načela

Sva tri medija u promatranom razdoblju, govoreći o policijskoj raciji u vikendici Veljka Belivuka, koriste eksplicitne, senzacionalističke naslove, navodeći detalje o načinu počinjenja kaznenih djela, jasno identificiraju lokaciju i impliciraju na počinitelja, navodeći njegovo ime, ali i nadimak „Velja Nevolja“. U naslovu se koriste konstrukcije poput „kuća strave“ gdje su „doslovce mljeli ostatke ubijenih“, gdje je „nađen mlin za meso koji su koristili za uništavanje tijela“ ili gdje je „klan Velje Nevolje od ubijenih ljudi radio ćevape⁵⁴ i avionom ih slao u Crnu Goru“⁵⁵. Osoba nije prikazana na pošten način, unutar teksta navode se sva kaznena djela s kojima se dovodi u vezu. Iako je već u navedena dva primjera izvještavanja na portalima

⁵⁴ 24sata.hr, *Tko su srpski monstrumi koji su radili ćevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru'*, <https://www.24sata.hr/news/tko-su-srpski-monstrumi-koji-su-radili-cevape-od-ljudskog-mesa-velja-ih-je-mljeo-i-slao-zviceru-762143>, objavljeno 15.5.2021. (18.5.2021.)

⁵⁵ Index.hr, *Klan Velje Nevolje od ubijenih ljudi radio ćevape, avionom ih slali u Crnu Goru*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/klan-velje-nevolje-od-ubijenih-ljudi-radio-cevape-avionom-ih-slali-u-crnu-goru/2277014.aspx>

Jutarnji.hr i Index.hr vidljivo kršenje i drugih smjernica po kojima je provedena analiza, govoreći o općim načelima treba istaknuti još nekoliko, iako manje senzacionalističkih, ali svejedno evidentnih primjera kršenja općih načela. Tako Jutarnji.hr izvještava o 25-godišnjaku „koji je za osobne potrebe potrošio tvrtkinih milijun kuna“⁵⁶, što je protivno načelu etičke samoregulative jer je u uredničkom opremanju teksta izostavljeno da je mladić tek osumnjičen za djelo, ali da mu isto nije dokazano. Zanimljivo, Index.hr, izvještavajući o istom kaznenom djelu, ima nešto blažu retoriku pa navodi u naslovu kako je „Uhićen 25-godišnjak u Zagrebu koji je izvukao milijun kuna iz svoje firme“⁵⁷. Jasno je kako se i u ovom naslovu implicira krivnja jer se izostavlja da je riječ tek o sumnji počinjenja kaznenog djela i istrazi u tijeku, no u daleko manjem obujmu, nego u konstrukciji da je to učinio „za vlastite potrebe“. U promatranim medijima u navedenom razdoblju vijest dana bila je i (navodna) otmica 18-godišnjakinje koju je muškarac utrpao u auto, nakon čega je započela „dramatična policijska potjera“⁵⁸. Naslov objavljen na portalu Jutarnji.hr sugerirao je dramatičnu situaciju s neizvjesnim okolnostima i završetkom, iako su već u trenutku pisanja teksta bili obaviješteni iz policije kako je potraga za djevojkom okončana, što je i navedeno već u prvom pasusu članka.

7.2. Profesionalno izvještavanje

Opća načela u punom smislu se preklapaju ili su dijelom profesionalnog načina izvještavanja; točnije rečeno, sve ono što pripada profesionalnim načelima, prikazom fotografija i video sadržaja te prava na privatnost već je u suštini obuhvaćeno općim načelima, no segmentiranje kroz pojedine stavke (pitanja), omogućuje dublji uvid u kršenje etičkih načela novinarske profesije i kršenje prava na pretpostavku nevinosti. Primjerice, u člancima koji su obuhvaćeni ovom analizom nigdje nije poštivano načelo da se čuje druga strana priče; mediji su izvijestili

⁵⁶Jutarnji.hr/Hina, *Prijavljen 25-godišnjak koji je za osobne potrebe potrošio tvrtkinih milijun kuna*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/prijavljen-25-godisnjak-koji-je-za-osobne-potrebe-potrosio-tvrtkinih-milijun-kuna-15073969>, objavljeno 18.5.2021. (18.5.2021.)

⁵⁷ Index.hr/Hina, *Uhićen 25-godišnjak u Zagrebu koji je izvukao milijun kuna iz svoje firme*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/uhicen-25godisnjak-u-zagrebu-koji-je-izvukao-milijun-kuna-iz-svoje-firme/2276920.aspx>, objavljeno 18.5.2021. (18.5.2021.)

⁵⁸ Jutarnji.hr, *Muškarac kod Zadra utrpao 18-godišnjakinju u auto i oteo ju: Policija pokrenula dramatičnu potjeru*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/muskarac-kod-zadra-utrpao-18-godisnjakinju-u-auto-i-oteo-ju-policija-pokrenula-dramaticnu-potjeru-15072164>, objavljeno 11.5.2021. (19.5.2021.)

o informacijama koje su dobili od policije, anonimnih izvora ili, kao u slučaju Belivuka, od predsjednika Srbije Aleksandra Vučića i drugih istaknutih osoba iz srpske vlasti. Pa tako Vučić u TV misiji na televiziji Prva, što su prenijela sva tri analizirana medija, između ostalog, detaljno opisuje pronalazak tajne sobe u kojoj se nalazio stroj za mljevenje mesa u kojem su, navodno, uništavana tijela ubijenih osoba, ali ujedno otkriva i motive, iako je istraga tek u tijeku, a optužnica i pravomoćna osuda ne moraju biti podignuta i donesena još godinama: „Znam da je pronađeno mnogo dokaza, DNK tragova. Ti ljudi su mučili, klali i mljeli ljude u velikim mašinama za meso. To je imalo veze sa drogom, biznisom i takvim stvarima. To su uglavnom bili navijači Partizana. Policija je našla i druge kuće, bit će interesantnih stvari za pokazati“.⁵⁹ U istim je člancima prekršena i pozitivna preporuka da se osumnjičene osobe i članove njihovih obitelji ne dovodi u vezu s drugim kaznenim djelima, no medijsko izvještavanje obuhvatilo je cijeli niz neriješenih ubojstava, osoba za kojima se traga, navodnih vođa različitih kriminalnih klanova, ali i njihovih supruga, koje nisu direktno povezane sa zločinima koji se na teret stavljaju Belivuku⁶⁰. Jasno je kako je u ovim istupima Aleksandra Vučića, Ivice Dačića i drugih istaknutih osoba srbijanskih vlasti prekršeno i pravilo da se ne koriste se asocijacije koje se referiraju na eventualnu povezanost osumnjičene osobe s osobama iz njegove okoline koje imaju kriminalnu prošlost, niti (anonimne) izjave kojima se krši presumpcija nevinosti.

⁵⁹ 24sata.hr, *Tko su srpski monstrumi koji su radili ćevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru'*, <https://www.24sata.hr/news/tko-su-srpski-monstrumi-koji-su-radili-ćevape-od-ljudskog-mesa-velja-ih-je-mljeo-i-slao-zviceru-762143>, objavljeno 15.5.2021. (18.5.2021.)

⁶⁰ Sara Lea Čenić, *Tko je 'prva dama kavačkog klana: Tamara Zvicer preživjela pokušaj ubojstva, spasila muža*, <https://www.24sata.hr/news/tko-je-prva-dama-kavackog-klana-tamara-zvicer-prezivjela-pokusaj-ubojstva-spasila-muza-762172>, objavljeno 15.5.2021. (18.5.2021)

24 SATA PLUS+ NEWS SHOW SPORT LIFE&STYLE SCI/TECH

Hrvatska Lokalni izbori KORONAVIRUS Crna kronika Politika Svijet Kvak

VUČIĆ POKAZAO SNIMKE

Tko su srpski monstrumi koji su radili čevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru'

Piše 24sata, subota, 15.5.2021. u 6:31

Foto: MUP Srbije

Srpski predsjednik Aleksandar Vučić osobno je u TV emisiji iznosio jezive detalje

Fotografija 2. Snimka zaslona članka na portalu 24sata.hr, (18.5.2021)

U promatranom razdoblju mediji u kojima se provelo istraživanje pisali su i o više prometnih nesreća, između ostalog u jednoj 24sata.hr koristi glagol „pokosio“⁶¹ govoreći o naletu automobila na dvojicu pješaka, u kojima se kao posebno negativan primjer izvještavanja ističu članci o prometnoj nesreći, za čije se izazivanje sumnjiči mladić od 18 godina koji je, prema istrazi, automobilom upravljao pod utjecajem alkohola, a koja za posljedicu ima smrt njegova suvozača. U naslovima su prevladavali podaci o tome da nije imao vozačku dozvolu, vožnja pod utjecajem alkohola, smrt suvozača te prijašnje kažnjavanje zbog vožnje prije stjecanja

⁶¹ Kristina Uremović, *Nesreća u centru Varaždina: Autom pokosio dvojicu pješaka na zebri. Prebačeni su u bolnicu*, <https://www.24sata.hr/news/nesreca-u-centru-varazdina-autom-pokosio-dvojicu-pjesaka-na-zebri-prebaceni-su-u-bolnicu-762274>, objavljeno 15.5.2021. (19.5.2021)

prava na upravljanje automobilom. Iako je riječ o činjenicama o kojima je izvijestila i policija, dodatno isticanje okolnosti u naslovima, koje pak na portalima povlači i mogućnost neprimjerenog komentiranja i etiketiranja osumnjičenika, može utjecati na sudsko vijeće tijekom sudskog procesa te dodatno traumatizirati obitelj stradaloga, kao i obitelj samog osumnjičenika koji zbog toga mogu biti stigmatizirani u sredini u kojoj žive. Izvještavanje o nesreći, u kontekstu upozorenja i svjesnosti opasnosti nepromišljenog ponašanja u prometu, posebice kada govorimo o vožnji pod utjecajem alkohola, svakako je pozitivan aspekt, no isticanje navedenog u senzacionalističkom smislu otegotna je okolnost za ostale dionike koji su posredno uključeni u ovaj slučaj⁶². U kontekstu metafora ili korištenja zastrašujućih opisnih motiva, utvrđeno je kako su se u tom kontekstu najčešće koristili nadnaslovi koji su sadržavali riječi „horor“, „strava“, „monstrum“, „monstruozno“, „brutalni zločin“ i slično. Iako je presudom Vrhovnog suda potvrđena kazna od 30 godina zatvora ocu koji je svoje četvero djece bacio s balkona, potpuno je senzacionalistički Jutarnji.hr o tome izvijestio stavivši u naslov konstrukciju „Monstrum s Paga“. Naime, riječ je o tome da već u samom tekstu objašnjavaju kako je osuđenom utvrđen „psihoorganski sindrom uzrokovan organskim čimbenicima (oštećenje moždanih funkcija) zbog čega ima trajno oštećenje psihičkih funkcija i oscilacije u psihičkom stanju, ali i narušeno fizičko zdravstveno stanje“⁶³. Isti medij, vezano za presudu u ubojstvu Nede Elezović iz prosinca 2020. godine, u članku na kojem se referiraju na skorašnju presudu optuženiku, njenom posinku, u naslovu „Posinak će u petak doznati presudu za hladnokrvno ubojstvo pomajke u Osijeku“, u gotovo cijelom tekstu senzacionalistički pišu o tragediji, indiskretno prikazujući optuženika kao (nezahvalnog) posvojenog sina koji je „počinio brutalan zločin“ (nadaslov), potom u uvodu ističu kako je njeno ubojstvo prijavio „sam ubojica“, da bi nadalje, između ostalog, uvrstili anonimne izjave susjeda koji svjedoče kako je Egon Elezović „prošle godine u nekoliko navrata...prema njoj bio agresivan pa je

⁶² Tina Ozmeć Ban, *Vozač (18) skrivio nesreću prije tragedije, bio je pijan, nije imao vozačku: Jedan mladić poginuo*, <https://www.24sata.hr/news/vozac-18-skrivio-nesrecu-prije-tragedije-bio-je-pijan-nije-imao-vozacu-jedan-mladic-poginuo-762249>, objavljeno 15.5.2021. (19.5.2021)

⁶³ Hajdi Karakaš Jakubin, *'Monstrumu s Paga' potvrđeno 30 godina zatvora; Vrhovni sud: Dio odgovornosti snosi i Centar za socijalnu skrb*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/monstrumu-s-paga-potvrdeno-30-godina-zatvora-vrhovni-sud-dio-odgovornosti-snosi-i-centar-za-socijalnu-skrb-15072160>, objavljeno 11.5.2021. (19.5.2021.)

prijavljivani i policiji zbog obiteljskog nasilja⁶⁴. Također, uočeni su i žargonizmi u izvještavanju o uhićenjima osobe osumnjičene za preprodaju droge pa tako Jutarnji.hr piše da je „pao diler s gotovo kilom kokaina i pola kile hašiša“, iz čega, osim žargonskog navođenja mjerne jedinice, opremom teksta osumnjičenog se etiketira kao dilera, jednako kao i u tekstu gdje se navodi kako je uhićen „31-godišnji diler“, no u pozitivnom smislu nije navedeno njegovo ime niti inicijali prema kojima bi mogao biti identificiran. Portal Index.hr također je izvijestio o navedenom događaju, ali je naslov u daleko manjoj mjeri napisan senzacionalistički pa tako o ovom uhićenju izvještavaju s naslovom „Polijski pas na autocesti kod Vrbovskog otkrio kokain i hašiš, vozač uhićen“⁶⁵, a u samom tekstu osumnjičenika ne nazivaju „dilerom“, nego navode kako je kriminalističkim istraživanjem utvrđeno da je drogu posjedovao u namjeri daljnje prodaje. Primjer senzacionalističkog privlačenja pažnje *clickbait* naslovom je i vijest koju je objavio Jutarnji.hr pod naslovom „Krvoproliće u Kutini: Djevojka uhićena, mladiću kojeg je ranila oštrim predmetom bore se za život“. Druga dva analizirana medija ne koriste ovakve senzacionalističke riječi poput „krvoproliće“, ali ističu da je do počinjenja kaznenog djela došlo nakon svađe te direktno tvrde kako je djevojka „nakon svađe izbola mladića“, a ne da je osumnjičena da je to učinila. U samim člancima, sva tri medija navode da je kaznenom djelu prethodio verbalni i fizički sukob, u uvodu također tvrde kako je „23-godišnjakinja oštrim predmetom teško ozlijedila 26-godišnjeg muškarca...“, a tek u članku se referiraju na nju kao osumnjičenu.

7.3. Izvještavanje o sumnjama kao da su činjenice – primjer analiziranog sadržaja

Portal 24sata.hr objavio je vijest o ubojstvu mačke, koju je prenio s drugog portala⁶⁶, u naslovu direktno optužujući lovca te eksplicitno navodeći kako je životinja preminula jer joj je slomljen vrat te je u nju ispaljeno 20 hitaca. U prenesenom tekstu⁶⁷, iako nisu navedeni inicijali, otkrivene su brojne druge okolnosti, između ostalog ime vlasnika životinje, lokacija gdje osoba koju

⁶⁴ Nikola Patković, *Posinak će u petak doznati presudu za hladnokrvno ubojstvo pomajke u Osijeku*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/posinak-ce-u-petak-doznati-presudu-za-hladnokrvno-ubojstvo-pomajke-u-osijeku-15072708>, objavljeno 12.5.2021. (19.5.2021.)

⁶⁵ Index.hr/Hina, *Polijski pas na autocesti kod Vrbovskog otkrio kokain i hašiš, vozač uhićen*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/polijski-pas-na-autocesti-kod-vrbovskog-otkrio-kokain-i-hasis-vozac-uhicen/2276767.aspx>, objavljeno 18.5.2021. (19.5.2021.)

⁶⁶ Priča je objavljena na portalu www.nizagorjemalo.hr, gdje se, kao i na 24sata.hr koji prenosi priču, kao autorica navodi Snježana Flegar.

⁶⁷ <https://www.24sata.hr/news/lovac-u-zagorju-macki-slomio-vrat-i-ispalio-u-nju-20-hitaca-762176>

eksplicitno optužuju živi, čime se bavi i drugo, iz kojih zajednica može odmah prepoznati o kome je riječ. Štoviše, u članku vlasnik mačke čak ističe kako želi da svi znaju kakva osoba im živi u susjedstvu. S profesionalne strane, u smislu etičkog izvještavanja, osim gore navedenih propusta, potpisana autorica tekstova obiju portala propustila je doznati drugu stranu priče, odnosno o slučaju zatražiti izjavu osobe koju su već proglasili krivom. Nadalje, u predzadnjem pasusu teksta ističe se kako su zatražili potvrdu Policijske uprave krapinsko-zagorske da je zaprimljena kaznena prijava protiv neimenovanog, ali detaljno opisanog susjeda, na što čine još jednu profesionalnu pogrešku pa umjesto da navedu kako je policija, nakon istrage podnijela kaznenu prijavu „zbog osnovane sumnje na počinjenje kaznenog djela mučenja i ubijanja životinja“, izostavljaju pojam „osnovane sumnje“ čime osumnjičeniku, barem u kontekstu percepcije javnosti, uskraćuju pravo na presumpciju nevinosti.

7.4. Isticanje nacionalne pripadnosti kada nije bitno za priču

Analizom članaka na portalu Index.hr utvrđeno je nepotrebno isticanje nacionalnosti osoba koje se dovede u vezu s počinjenjem kaznenog djela pa tako u dva članka objavljuju identičnu vijest, prvu 18. svibnja pod naslovom „Izbodenog muškarca kod Splita su napali Poljaci, pokušali su pobjeći od policije“, a potom i dan kasnije, u svojevrsnom *clickbait* naslovu piše „Dvojica Poljaka kod Splita izbola mladića pa probala pobjeći, objavljeni detalji“⁶⁸, iako u samom tekstu ne postoji niti jedna informacija koja bi sugerirala o motivima napada niti zašto je u tom kontekstu relevantno što su osumnjičene osobe poljski državljani, kao uostalom ni u prethodnom članku koji je obuhvaćen ovom analizom sadržaja.

7.5. Fotografije i označavanje

U člancima koji su tematski bili vezani uz prometne nesreće, u pravilu su se koristile ilustracije koje su bile jasno označene kao takve. Iznimka u tom slučaju nije ni nesreća u kojoj je sudjelovao 18-godišnjak, koja je obuhvaćena ovom analizom. Također, primjereno označene ilustracije, fotografije policijskog automobila, bile su korištene kod izvještavanja o napadu nožem u Kutini te istovrsnom kaznom djelu koje se dogodilo u Podstrani. Novinarska etika u

⁶⁸ Index.hr/Hina, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/dvojica-poljaka-kod-splita-izbola-mladica-pa-probala-pobjeci-objavljeni-detalji/2277197.aspx> 19.5.2021. (19.5.2021.)

potpunosti je prekršena opet u slučaju izvještavanja o Veljku Belivuku, gdje su u naslovnim fotografijama objavljivane fotografije nepoznatog predmeta oblijepljenog najlonom i ljepljivom trakom, što bi u kontekstu naslova jasno sugeriralo kako je riječ o industrijskom stroju za mljevenje mesa. Nadalje, u okvirima unutar tih fotografija objavljivale su se i fotografije, a unutar članaka i videosnimke ulaska u, kako ih se u javnosti naziva, tajne prostorije „gdje su se događala mučenja“ i fotografije lica Belivuka te drugih osoba s kojima se „Velja Nevolja“ dovodio u vezu poput, kako ga je 24sata.hr imenovao, „narkobossa Radoja Zvicera“⁶⁹. Kao autor fotografija potpisan je MUP Srbije, a osim fotografija koje sugeriraju da se ispod najlona nalazi stroj za mljevenje mesa, objavljivane su i fotografije Belivukove kuće, navodnih tajnih soba, oružja, ali i uhićenja Veljka Belivuka, okruženog specijalnom policijom pod „fantomkama“ i s puškama u rukama, ruku vezanih ispred tijela. U ranije spomenutom izvještavanju o širenju priče i na osobe s kojima se dovodi u vezu Belivuka, objavljen je članak o Zvicerovoj supruzi kojoj je objavljena fotografija u naslovnoj fotografiji članka, iako ona nije bila predmetom istrage u „slučaju Velje Nevolje“. Osim što joj je objavljeno puno ime i prezime u članku, objavljeno je i uz sugestivni naslov „Tko je „prva dama“ kavačkog klana: Tamara Zvicer preživjela pokušaj ubojstva, spasila muža“⁷⁰, a u naslovnoj fotografiji objavljena je njena, autorski nepotpisana, fotografija na kojoj drži, doduše pikselizirani, ali jasno prepoznatljivi pištolj (što je detaljno opisano i potvrđeno u samom članku). Osim u slučaju izvještavanja o Belivuku, eksplicitni vizualni materijali korišteni su i u tekstu o ubojstvu mačke pa tako 24sata.hr objavljuje kao naslovnu fotografiju sačmarice te u krugu, izdvojeno, RTG snimku mačke, a u tekstu osim leša životinje i ponovljene RTG snimke, eksplicitno i fotografije vađenja sačme iz tijela mačke iako, sudeći po boji krzna, nije riječ o mački koja je subjektom članka, što je očito imalo za cilj dodatno šokirati i zgroziti javnost. U izvještavanju o presudi Egonu Elezoviću, Jutarnji.hr objavio je naslovnu fotografiju koja sadrži opis „kuća u kojoj je ubijena Neda Elezović“, na kojoj su ispred kuće fotografirani policijski službenici te policijski kombi tijekom očevida/istrage, ispravno potpisane kao autorsko djelo Cropixovog fotografa. Fotografije iste tematike korištene su i na 24sata.hr, no uz iznimku što ovaj medij objavljuje i

⁶⁹ 24 sata.hr, *Tko su srpski monstrumi koji su radili čevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru'*, <https://www.24sata.hr/news/tko-su-srpski-monstrumi-koji-su-radili-cevape-od-ljudskog-mesa-velja-ih-je-mljeo-i-slao-zviceru-762143>, objavljeno 15.5.2021. (20.5.2021.)

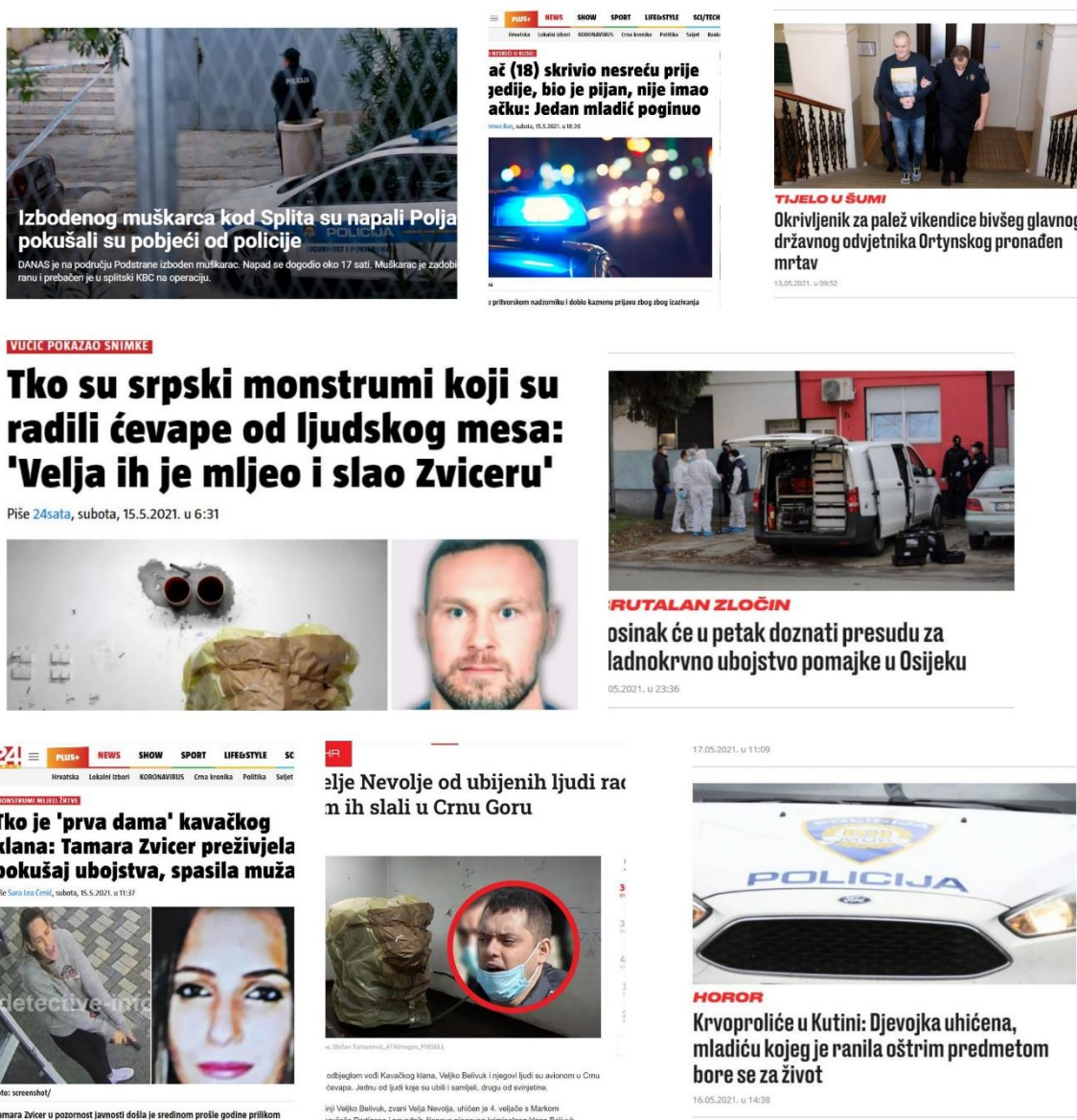
⁷⁰ Čenić, L.S., 24sata.hr, *Tko je 'prva dama' kavačkog klana: Tamara Zvicer preživjela pokušaj ubojstva, spasila muža*, <https://www.24sata.hr/news/tko-je-prva-dama-kavackog-klana-tamara-zvicer-prezivjela-pokusaj-ubojstva-spasila-muza-762172>, 15.5.2021. (20.5.2021.)

čitavu fotogaleriju koja sadrži fotografije nepravomoćno optuženog u pratnji pravosudne policije, vezanog liscama za ruke i noge, jednako kao i Index.hr koji navedenu fotografiju postavlja kao naslovnu. Autorstvo ovog vizualnog prikaza potpisuje fotograf Pixsella.

7.6. Privatnost počinitelja i žrtava

U medijskom prikazu osoba koje su spominjane u člancima obuhvaćenim ovom analizom, utvrđeno je više kršenja narušavanja privatnosti počinitelja i žrtava. Primjerice, ranije navedeni slučaj lovca koji nije imenovan, ali su navedene sve okolnosti iz kojih njegova bliža javnost nedvojbeno može utvrditi njegov identitet. Iako su u člancima o Veljku Belivuku u sva tri medija spominjana i imena njegovih navodnih najbližih suradnika te osoba za čiju se smrt smatraju odgovornima, riječ je o informacijama iz istrage koje je „pustila“ sama policija Srbije te njihov državni vrh, no u prenošenju u našim medijima, uz eksplicitne opise kaznenih djela, kao i uvođenje u priču osoba koje nisu obuhvaćene istragom (primjer Tamare Zvicer), narušava se pretpostavka nevinosti te dodatno stigmatizira žrtve. Jednako se može shvatiti i izvještavanje o Egonu Elezoviću gdje su analizirani mediji najavljujući presudu, odnosno izvještavajući s nje, ponovno eksplicitno opisivali okolnosti nastanka smrti Nade Elezović „posinak ju je brutalno zatukao sjekirom s najmanje deset udaraca u glavu..“, iako i sami navode kako je javnost bila isključena s glavne rasprave „zbog izuzetno okrutnog načina na koji je zločin počinjen, dobi počinitelja te pijeteta prema žrtvi.“ Pa ipak, razglaba se o njenoj nesposobnosti da se brine za posinka, o navodnim razgovorima sa susjedima kojima je navodno govorila da se boji posinka i slično. Najnegativniji primjer medijskog izvještavanja u kontekstu privatnosti su članci o samoubojstvu Milana Bulata gdje je prekršeno više etičkih standarda; u naslovu ga se ispravno imenuje optuženikom za počinjenje kaznenog djela „palež vikendice“, ali ta informacija da je drugooptuženi u slučaju paleža vikendice bivšeg državnog odvjetnika nije u kontekstu vijesti o kojoj se izvještava. U članku se navodi kako policija nije imenovala osobu koja je počinila samoubojstvo, ali to analizirani mediji ipak „neslužbeno“ objavljuju, unatoč kodeksu da se ne izvještava o samoubojstvima, posebice ne detaljno o načinu izvršenja (što u ovom slučaju nisu propustili učiniti, navodeći kako je kraj tijela pronađen pištolj). Nadalje, u člancima je više pasusa posvećeno kaznenom procesu koji se vodio protiv te osobe, kao i ime bivšeg državnog odvjetnika (čak i u naslovu) koji nije direktno povezan s nemilim događajem o kojem se

izvještava, a objavljeno je i više drugih imena koji su obuhvaćeni istom optužnicom kao i preminuli Bulat⁷¹.

Fotografija 3. Kolaž screenshotova dijela članaka koji su obuhvaćeni analizom (24sata.hr, Index.hr, Jutarnji.hr)

⁷¹ Patković, N., Jutarnji.hr, *Okrivljenik za palež vikendice bivšeg glavnog državnog odvjetnika Ortynskog pronađen mrtav*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/okrivljenik-za-palez-vikendice-bivseg-glavnog-drzavnog-odvjetnika-ortynskog-pronaden-mrtav-15072747>, objavljeno 13.5.2021. (20.5.2021.)

8. Zaključak

Tražeci razloge narušavanja presumpcije nevinosti u medijskom izvještavanju, što je svakako temeljno ljudsko pravo, podjednako ih možemo naći u interesu ljudi da budu informirani i interesu medija da ostvare veći profit. Jedno je sigurno, obje teze su neodvojive, međusobno zavisne i neće se promijeniti dok se ne pronađe novi način mjerenja uspješnosti internetskih medija. Ohman i Mineka (2001, prema Ćosić Pregrad, Lisec i Stojević; 2019.) ističu kako je u ljudskoj prirodi „obraćati veću pažnju na znakove opasnosti u okolini kako bi mogli izbjeći opasnost kada se ona stvarno pojavi jer su to po život važne informacije“⁷². Razlog je, jasno, evolucijski, ali je činjenica i da kroz hiperprodukciju medijskog sadržaja na internetu i istovremenu utrku za klikovima, mediji potpuno gube moralni kompas. Radi, gotovo neograničene, količine oglasnog prostora na mreži moraju sve češće, brže i jače „hraniti“ taj strah sve eksplicitnijim prikazima kaznenih djela na svojim stranicama. Time se umjetno održava ta evolucijska potreba, istovremeno raste lažna percepcija o važnosti medija kroz broj posjeta, što dovodi do ozbiljnog narušavanja presumpcije nevinosti u izvještavanju. Od medijski iznimno eksponiranih afera iz gospodarskog kriminala, malo koja je u cijelom desetljeću došla do pravomoćne presude, no istovremeno trajno je narušen ugled ne samo njenih aktera, nego i članova njihovih obitelji. Ne manje važno, trajno je narušen i stav javnosti o tome da je svatko nevin, dok mu se sudskim putem ne dokaže krivnja. Trenutna metrika po kojoj se mjeri uspješnost medija, a ona se bazira prvenstveno na „čitanosti“ ili kolokvijalno „broju klikova“, ne može mjeriti kredibilitet niti utjecaj koji ti mediji ostavljaju na društvo. Iz rezultata analize sadržaja 30 članaka, stječe se dojam da se i najčitaniji mediji između sebe natječu koji će od njih isporučiti „klikabilniji“ naslov, iako vijest sama po sebi u normalnim okolnostima ne bi bila vrijedna objavljivanja. U izvještavanju, kao u slučaju Belivuka, degutantnim, neprofesionalnim i skandaloznim člancima i fotografijama pokazalo se kako etički standardi u novinarstvu gotovo više da i ne vrijede, što dokazuje i činjenica da regulatorna tijela do sada nisu na njih reagirala čak ni prosvjednom notom. Jasno je kako bez njihovog većeg angažmana, kao i angažmana civilnog društva koji se bavi tematikom ljudskih prava, a među njima i presumpcijom nevinosti, te samoregulacijom unutar redakcija, pojam presumpcije nevinosti će (p)ostati tek zakonski propisana obaveza po koju će osumnjičenici morati ići čak

⁷² Ćosić Pregrad, I., Lisec, A., i Stojević M., Zagrebačko psihološko društvo, *Zašto klikamo naslove koji nas uznemire*, <https://zgpd.hr/2019/02/18/zasto-klikamo-na-naslove-koji-nas-uznemire/>, objavljeno 18.12.2019. (20.5.2021.)

do Europskog suda za ljudska prava, nakon što im život već bude uništen. Kada se ojača medijski prostor, u kontekstu relevantnije metrike uspjeha, a sankcije za nepoštivanje presumpcije nevinosti budu stvarne i primjenjive te nakon što u kontekstu medijske pismenosti odgojimo nove generacije koje će na eksplicitni i skandalozni prikaz kriminaliteta okretati glavu, medijski prostor možda će ponovno provoditi svoju stvarnu funkciju objektivnog izvještavanja o relevantnim društvenim i političkim temama.

Izjava o autorstvu završnog rada i akademskoj čestitosti

Ime i prezime studenta: Maja Jurišić Prlić

Matični broj studenta: 0130187455

Naslov rada: Presumpcija nevinosti u medijskom izvještavanju - Suđenje prije suda i dodatna viktimizacija žrtava na stranicama najčitanijih portala u Hrvatskoj

Pod punom odgovornošću potvrđujem da je ovo moj autorski rad čiji niti jedan dio nije nastao kopiranjem ili plagiranjem tuđeg sadržaja. Prilikom izrade rada koristio sam tuđe materijale navedene u popisu literature, ali nisam kopirao niti jedan njihov dio, osim citata za koje sam naveo autora i izvor te ih jasno označio znakovima navodnika. U slučaju da se u bilo kojem trenutku dokaže suprotno, spreman sam snositi sve posljedice uključivo i poništenje javne isprave stečene dijelom i na temelju ovoga rada.

Potvrđujem da je elektronička verzija rada identična onoj tiskanoj te da je to verzija rada koju je odobrio mentor.

Datum

Potpis studenta

9. LITERATURA

Knjige i znanstveni radovi

1. Bitanga, M. (2018.), *Pretpostavka okrivljenikove nedužnosti, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (Zagreb), vol. 25, broj 2/2018, (477-511)
2. Borovec, K. (2009). *Policija i mediji. Policija i sigurnost*, 18(1), 65-84. 6.
3. Borovec, K. (2012a). *Kršenje prava djece s problemima u ponašanju u medijima (s posebnim osvrtom na odgojne ustanove)*, U: Vladović, S. (Ur.): *Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju*, 161-174. Zagreb: Pravobranitelj za djecu.
4. Burić, J., (2009), *Masovni mediji kao subjekti manipulacije*, *Obnov. život*, (531-544)
5. Đaković, T., Marcelić, S., Novosel, I., Sharifi, S. (2018), *Važnost izgleda: Kako su osumnjičenici i okrivljenici predstavljeni u javnosti i sudnici*”,
https://www.kucaljudskihprava.hr/wpcontent/uploads/2018/05/KLJP_PresumpcijaNevinosti_Publikacija.pdf (20.5.2021.)
6. Đaković, T., Novosel, I. (2019.), *Važnost prikazivanja: percepcija osumnjičenika i optuženika na sudovima, u javnosti i medijima, Pregled zakonodavnog okvira i prakse u Hrvatskoj*,
https://www.kucaljudskihprava.hr/wpcontent/uploads/2019/07/ISTRAZ%CC%8CIVAC%CC%8CKI-IZVJES%CC%8CTAJ_SIR_HR.pdf (13.5.2021.)
7. 13. Đaković, T., Novosel, I. (2019.) *Važnost prikazivanja – kako su osumnjičene i optužene osobe prikazane u medijima i javnosti, istraživački izvještaj, lipanj 2019.*
https://www.kucaljudskihprava.hr/wpcontent/uploads/2019/06/Izvjes%CC%8Ctaj_POI_medij_i_hr.pdf (13.5.2021.)
8. Helfgott, J.B. (2008.), *Criminal Behavior: Theories, Typologies and Criminal Justice*, Seattle University (SAGE), SAD
9. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 12. 5. 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33965>
10. 14. Juričić, T. (2020.), *Mediji i kriminalitet u Hrvatskoj*, diplomski rad, Zagreb, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:938053> (4.7.2021.)
11. Jurčić., D. (2017.), *Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj*, *Mostarinesia*, 130 (127-136)

12. Labaš, D., Grmuša, T. (2011). *Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme*, Kroatologija, 2(2).
13. Kunczik, M., Zipfel, A., (2006.), *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*, prijevod Anika Rešetar, Dubravka Sušilović, Zagreb, Zaklada Friedrich Ebert
14. Lamza Posavec, V. (2011.), *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
15. Malović, S., Ricchiardi S., Vilović, G. (1998). *Etika novinarstva*, Zagreb, Izvori.
16. Malović, S. (2007). *Mediji i društvo*, Zagreb: ICEJ (International Center for Education of Journalists).
17. Milat, A., Bilten.org, *Agencija za elektroničke medije: od netransparentnosti do izlišnosti*, <https://www.bilten.org/?p=19233>, objavljeno 7.7.2017. (17.5.2021.)
18. Mills, A, Novatorova, D., Sarikakis, K. (Media Governance & Industries Research Lab, University of Vienna, Austria), *Alat za novinare/ke – izvještavanje o osumnjičenicima/ama, Presumpcija nevinosti*, prijevod i prilagodba na hrvatski jezik Kuća ljudskih prava Zagreb, n.d. (17.5.2021.)
19. Poler Kovačić, M., *Kriza novinarstva kao kriza etike: tko je novinarski subjekt?*, Medij. istraž. (god. 7, br. 1-2) 2001. (25-44).
20. Pregrad, J. (2009), *Tko je za što odgovoran? Raspodjela odgovornosti za objavljeno i učinak objavljenog*, U: Hadžiselemović, Dž., Plavšić, M., Pregrad, J., Rusijan Ljuština, V. (Ur.): *Psihologija Mediji Etika: iskustva i promišljanja za bolju suradnju*.
21. Ružić, N. (2009). *Mediji kao izvor ideja za oponašanje*. MediAnali, 3(6)
22. Skoko, B., Vrdoljak, N., *Stvarni dosezi news posrtala – međuodnos čitanosti, vjerodostojnosti i utjecaja* (2018.), HUM XIII (2019.) 19, (79-97)
23. Sudar, N. (2018.), *Analiza medijskog izvještavanja o slučajevima nasilja prema ženama*, Zagreb: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske. (http://vawa.prs.hr/storage/uploads/publikacije/Analiza_medijskog_izvjestavanja-f8f4.pdf) (16.5.2021.)
24. Sudar, N. (2019), *Medijski kodeks - vodič za profesionalno i senzibilizirano izvještavanje o nasilju prema ženama i femicidu*, Zagreb: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske (<http://vawa.prs.hr/storage/uploads/publikacije/MEDIJSKI-KODEKS->), (16.5.2021.)

25. Šola, I., Čičak, A. (2013.), *Nasilje medija: cinizam samoregulacije. Analiza primjene etičkog kodeksa Jutarnjeg lista*, Osijek, Crkva u svijetu, Vol. 48 No. 1, 2013., str. 107-124
Peša protiv Republike Hrvatske, broj: 40523/08

Zakoni i kodeksi

26. Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343>, (4.7.2021.)

27. Etički kodeks za novinare i kreativno osoblje HRT-a:
https://www.hrt.hr/fileadmin/video/Eticki_kodeks_za_novinare_i_kreativno_osoblje_HRT_a.pdf

28. Hrvatsko novinarsko društvo, Kodeks časti hrvatskih novinara, dostupno na:
<https://www.hnd.hr/dokumenti> (4.7.2021.)

29. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,
[https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda), (4.7.2021.)

30. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, (rezolucija br. 220 A/XXI/),
https://ljudskaprava.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/medjunarodni/medjunarodni_pakt_o_građanskim_i_politickim_pravima.pdf, (4.7.2021.)

31. Povelja Europske unije o temeljnim pravima (2016/C 202/02), [Povelja Europske unije o temeljnim pravima \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0343), (4.7.2021.)

32. Zakon o elektroničkim medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13),
<https://www.zakon.hr/z/196/Zakon-o-elektroni%C4%8Dkim-medijima>, (5.7.2021.)

33. Zakon o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13), <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (5.7.2021.)

34. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19), <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>, od 1.1.2020. (4.7.2021.)

Mrežni izvori/ članci objavljeni na portalima

35. Barukčić, M., Tportal, *Zanima li nas doista istraga ili se samo naslađujemo*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zanima-li-nas-doista-istraga-ili-se-samo-nasladjujemo-20141104>, objavljeno 8.11.2014. (14.5.2021.)
36. Cigler, R., Večernji.hr, *Je li tuđa nesreća mjera za našu sreću*, <https://blog.vecernji.hr/zastupnica-citatelja/je-li-tuda-nesreca-mjera-za-nasu-srecu-275>, objavljeno 2.4.2010. (12.5.2021.)
37. Cvok, V., Flegar, S. V. Cvok, 24sata.hr, *Monstrum (60) je četiri godine silovao maloljetnu unuku*, <https://www.24sata.hr/news/monstrum-60-je-cetiri-godine-silovao-maloljetnu-unuku-259586>, objavljeno 27.3.2012. (17.05.2021)
38. Ćosić Pregrad, I., Lisec, A. i Stojević, M. (2019.) Zagrebačko psihološko društvo, *Zašto klikamo naslove koji nas uznemire*, <https://zgpd.hr/2019/02/18/zasto-klikamo-na-naslove-koji-nas-uznemire/>, objavljeno 18.12.2019. (20.5.2021.)
39. Deželić, V., Politika+, *KORUPCIJA: SVE SANADEROVE AFERE Tereti ga se da je državu oštetio za više od 200 milijuna kuna!*, <https://www.politikaplus.com/novost/63227/SVE-SANADEROVE-AFERE-Tereti-ga-se-da-je-drzavu-ostetio-za-vise-od-200-milijuna-kuna>, objavljeno, 1.9.2012. (14.5.2021.)
40. Gvardiol, T., 24sata.hr, *Mirjana Sanader žali se HHO. -u da su ugrožena njena prava*, <https://www.24sata.hr/news/mirjana-sanader-zali-se-hho-u-da-su-ugrozena-njena-prava-205574>, objavljeno 11.1.2011. (18.5.2021.)
41. Index Vijesti, *Veliko istraživanje Reutersa: Najviše Hrvata prati vijesti na Indexu*, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/veliko-istrazivanje-reutersa-najvise-hrvata-prati-vijesti-na-indexu/2198899.aspx>, objavljeno 23.6.2021., (5.7.2021.)
42. Merdanović, H, Radnić, I., Mahmutović, D., 24sata.hr, *Oprostajno pismo Plama krije tajnu smrti*, <https://www.24sata.hr/video/misterij-u-virovitici-oprostajno-pismo-palma-krije-tajnu-smrti-635512>, objavljeno 19.6.20219. (12.5.2021.)
43. Jadrijević Tomas, S., Slobodna Dalmacija, *'Fake news' na hrvatski način: 'Hrvatice, čuvajte se migranata, ne nosite minice i ne izlazite vani, silovat će vas...'; Evo koliko kaznenih djela zaista čine imigranti*, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/39-fake-news-39-na-hrvatski-nacin-39-hrvatice-cuvajte-se-migranata-ne-nosite-minice-i-ne-izlazite->

- [vani-silovat-ce-vas-39-nbsp-evo-koliko-kaznenih-djela-zaista-cine-imigranti-573847](#), objavljeno 7.11.2018. (12.5.2021.)
44. Jakelić, I., Večernji.hr, *Deset godina nakon Protegina uhićenja, suđenje - na početku*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/deset-godina-nakon-protegina-uhicenja-sudenje-na-pocetku-1415832>, objavljeno 9.7.2020. (4.7.2021.)
45. Karakaš Jakubin, H., Jutarnji.hr, *FOTO: FATALNA VICKEY 'Alvin mi je umro na rukama... Htio mi je nešto reći, ali nije uspio*, [https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/foto-fatalna-vickey-alvin-mi-je-umro-na-rukama...-htio-mi-je- nesto- reci-ali-nije- uspio-917042](https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/foto-fatalna-vickey-alvin-mi-je-umro-na-rukama...-htio-mi-je-nesto- reci-ali-nije- uspio-917042), objavljeno 4.11.2013. (16.5.2021.)
46. Karakaš Jakubin, H., Jutarnji.hr, (2012.) *OVO JE FATALNA BANKARICA Jasmina Bilonić u zatvoru, a mozak operacije Šime Nimac na slobodi!*, Jutarnji.hr, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ovo-je-fatalna-bankarica-jasmina-bilonic-u-zatvoru-a-mozak-operacije-sime-nimac-na-slobodi-1063574>, 26.10.2012. (16.5.2021.)
47. Karakaš Jakubin, H. (2014.) *KRAJ TAJNE ROMANSE 'Uživali smo u zabranjenoj ljubavi, ali 10 milijuna bila je prevelika kušnja'*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kraj-tajne-romanse-uzivalismo-u-zabranjenoj-ljubavi-ali-10milijuna-bila-je-prevelika-kusnja-585370>, 29.11.2014. (16.5.2021.)
48. Karakaš Jakubin, H., Jutarnji.hr, *PERIŠA ČAKARUN 'Zovko mi se unio u facu, vikao, psovao, lupao šakom o stol, skamenila sam se' ZOVKO 'Psovao jesam, ali lupao i unosio se u lice nisam'*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/perisa-cakarun-zovko-mi-se-unio-u-facu-vikao-psovao-lupao-sakom-o-stol-skamenila-sam-se-zovko-psovao-jesam-ali-lupao-i- unosio-se-u-lice-nisam-8751785>, objavljeno 17.4.20219. (12.5.2021.)
49. Kovačić, D., Jutarnji.hr, *EKSKLUZIVNO Ovo je fatalna ujna Slađana (27). Zbog nje je nećak (17) ubio svojeg ujaka*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ekskluzivno-ovo-je-fatalna-ujna-sladana-27.-zbog-nje-je-necak-17-ubio-svojeg-ujaka-1807746>, objavljeno 6.7.2011. (12.5.2021.)
50. Mikleušević Pavić, S., *Ispovijest bivšeg inspektora koji je razotkrio Vidoševićev bunker s blagom*, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/ispovijest-bivseg-inspektora-koji-je-razotkrio-vidosevicev-bunker-s-blagom-1108340>, objavljeno 16.3.2021. (4.7.2021.)
51. Net.hr, *Kad on završi, možeš ići i ti': Mornar i konobar silovali pijanu djevojku iz Sesveta*, www.net.hr, <https://net.hr/danas/crna-kronika/kad-on-završi-mozes-ici-i-ti-mornar-i-konobar-silovali-pijanu-djevojku-iz-sesveta/>, objavljeno 18.09.2014. (16.5.2021.)

52. Pavelić, B., Novi list, *Slučaj mrtvog pročelnika: Kirin se ljuti. „Da ste pravi novinari istražili bi je li Palm kockar“*, <https://www.novilist.hr/novosti/hrvatska/slucaj-mrtvog-procelnika-kirin-se-ljuti-da-ste-pravi-novinari-istrazili-bi-je-li-palm-kockar/>, objavljeno 10.6.2019. (12.5.2021.)
53. Portal Slobodna Dalmacija, *Neslužbeno: Ivana Hodak bila je trudna*, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/nesluzbeno-ivana-hodak-bila-je-trudna-24269>, objavljeno 8.10.2008. (12.5.2021.)
54. Portal Slobodna Dalmacija, *U objektivu našh fotoreportera: lijepe žene prolaze kroz jad*, <https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/zivot/u-objektivu-nash-fotoreportera-lijepe-zene-prolaze-kroz-jad-287417>, objavljeno 24.9.2015., (12.5.2021.)
55. Raić Knežević, A., Telegram, *Ovom čovjeku država mora platiti 150.000 kuna jer su ga Mesić, Bajić i Sanader javno optužili za Maestro*; <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/ovom-covjeku-drzava-mora-platiti-150-tisuca-kuna-jer-su-ga-mesic-bajic-i-sanader-javno-optuzili-u-aferi-maestro/>, objavljeno 11.11.2015. (13.5.2021.)
56. Tportal, Gotovac i Stanić konačno su slobodni: *Vrhovni sud ih amnestirao u aferi Peka*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/vrhovni-sud-potvrdio-oslobadajucu-presudu-gotovcu-i-stanic-u-aferi-peka-20200306/print> 6.3.2020. (13.5.2021.)
57. Tportal/Hina, *Markota uklonio sporni Etički kodeks za novinare HRT-a*, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/markota-uklonio-sporni-eticki-kodeks-za-novinare-hrt-a-20161117>, objavljen 17.11.2016. (12.5.2021.)
58. Thomas, A., (2017.) 24sata.hr, *Kajanje nije iskreno: Šapiću za dva ubojstva 27 godina zatvora*, <https://www.24sata.hr/news/kajanje-nije-iskreno-sapicu-za-dva-ubojstva-27-godina-zatvora-521745>, 25.4.2017. (16.5.2021.)
59. Vuković, S, Večernji.hr, *Oslobođen za aferu SMS: Ali ostao je bez obitelji, tvrtke, stana i novca za život*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/osloboden-za-aferu-sms-ali-ostao-je-bez-obitelji-tvrtke-stana-i-novca-za-zivot-1403375>, objavljeno 19.5.2020. (13.5.2021.)

Analizirani članci

Jutarnji.hr

60. *U kući strave Velje Nevolje doslovce su mljeli ostatke ubijenih, policija objavila fotografije podruma*, objavljeno 10.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/u-kuci-strave-velje-nevolje-doslovce-su-mljeli-ostatke-ubijenih-policija-objavila-fotografije-podruma-15071911> (19.5.2021.)
61. *'Monstrumu s Paga' potvrđeno 30 godina zatvora; Vrhovni sud: Dio odgovornosti snosi i Centar za socijalnu skrb*, 11.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/monstrumu-s-paga-potvrdeno-30-godina-zatvora-vrhovni-sud-dio-odgovornosti-snosi-i-centar-za-socijalnu-skrb-15072160> (17.5.2021.)
62. *Muškarac kod Zadra utrpao 18-godišnjakinju u auto i oteo ju: Policija pokrenula dramatičnu potjeru*, 11.5.2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/muskarac-kod-zadra-utrpao-18-godisnjakinju-u-auto-i-oteo-ju-policija-pokrenula-dramaticnu-potjeru-15072164>, (4.7.2021.)
63. *Posinak će u petak doznati presudu za hladnokrvno ubojstvo pomajke u Osijeku*, 12.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/posinak-ce-u-petak-doznati-presudu-za-hladnokrvno-ubojstvo-pomajke-u-osijeku-15072708>, objavljeno (19.5.2021.)
64. *Okrivljenik za palež vikendice bivšeg glavnog državnog odvjetnika Ortynskog pronađen mrtav*, 13.5.2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/okrivljenik-za-palez-vikendice-bivseg-glavnog-drzavnog-odvjetnika-ortynskog-pronaden-mrtav-15072747>, (20.5.2021.)
65. *Drama na Črnomercu: muškarac se ispred Konzuma hrvao sa zaštitarom, iz džepa mu ispala ručna bomba*, objavljeno 15.5.2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/drama-na-crnomercu-muskarac-se-ispred-konzuma-hrvao-sa-zastitarom-iz-dzepa-mu-ispala-rucna-bomba-15073202> (4.7.2021.)
66. *Krvoprolije u Kutini: Djevojka uhićena, mladiću kojeg je ranila oštrim predmetom bore se za život*, objavljeno 16.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/krvoprolie-u-kutini-djevojka-uhicena-mladicu-kojeg-je-ranila-ostrim-predmetom-bore-se-za-zivot-15073462>, (4.7.2021.)
67. *Pas Rocky nanjušio drogu na autocesti A6: Diler pao s gotovo kilom kokaina i pola kile hašiša*, objavljeno 17.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/pas-rocky->

[nanjusio-drogu-na-autocesti-a6-diler-pao-s-gotovo-kilom-kokaina-i-pola-kile-hasisa-15073655](#), (4.7.2021.)

68. *Optužen Vukovarac koji je bokserom pretukao dečka jer je Srbin: Prijeti mu do osam godina zatvora*, objavljeno 17.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/optuzen-vukovarac-koji-je-bokserom-pretukao-decka-jer-je-srbin-prijeti-mu-do-osam-godina-zatvora-15073750>, (4.7.2021.)

69. *Prijavljen 25-godišnjak koji je za osobne potrebe potrošio tvrtkinih milijun kuna*, objavljeno 18.5.2021., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/prijavljen-25-godisnjak-koji-je-za-osobne-potrebe-potrosio-tvrtkinih-milijun-kuna-15073969>, (4.7.2021.)

Index.hr

70. *U kući Velje Nevolje nađen mlin za meso, koristili su ga za uništavanje tijela*, objavljeno 10.5.2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-kuci-velje-nevolje-nadjen-mlin-za-meso-koristili-su-ga-za-unistavanje-tijela/2274960.aspx>, (17.5.2021.)

71. *Inspektori povraćali zbog snimki njegovih zvjerstava. Tko je Velja Nevolja?*, objavljeno 12.5.2021. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/inspektori-su-povracali-zbog-snimki-njegovih-zvjerstava-ko-je-velja-nevolja/2275299.aspx>, (4.7.2021.)

72. *Za ubojstvo pomajke u Osijeku 22-godišnjem posinku 12 godina zatvora*, objavljeno 14.5.2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/za-ubojstvo-pomajke-u-osijeku-22godisnjem-posinku-12-godina-zatvora/2276046.aspx>, (4.7.2021.)

73. *Okrivljenik za palež vikendice Radovana Ortynskog pronađen mrtav*, objavljeno 14.5.2021. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/okrivljenik-za-palez-vikendice-radovana-ortynskog-pronadjen-mrtav/2275987.aspx>, (4.7.2021.)

74. *Djevojka u kući u Kutini nakon svađe izbola mladića*, objavljeno 16.5.2021. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/djevojka-u-kuci-u-kutini-nakon-svadje-izbola-mladica/2276349.aspx>, (4.7.2021.)

75. *Skinuo masku u trgovini u Zagrebu, prijetio zaštitaru pa se vratio s bombom*, objavljeno 16.5.2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/skinuo-masku-u-trgovini-u-zagrebu-prijetio-zastitaru-pa-se-vratio-s-bombom/2276373.aspx>, (4.7.2021.)

76. *Policijski pas na autocesti kod Vrbovskog otkrio kokain i hašiš, vozač uhićen*, objavljeno 17.5.2021. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/policijski-pas-na-autocesti-kod-vrbovskog-otkrio-kokain-i-hasis-vozac-uhicen/2276767> (19.5.2021.)
77. *Klan Velje Nevolje od ubijenih ljudi radio ćevape. Avionom ih slali u Crnu Goru*, objavljeno 18.5.2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/klan-velje-nevolje-od-ubijenih-ljudi-radio-cevape-avionom-ih-slali-u-crnu-goru/2277014.aspx>, (4.7.2021.)
78. *Izbodenog muškarca kod Splita su napali Poljaci, pokušali su pobjeći od policije*, objavljeno 18.5.2021. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/dvojica-poljaka-kod-splita-izbola-mladica-pa-probala-pobjeci-objavljeni-detalji/2277197.aspx> 19.5.2021. (19.5.2021.)
79. *Uhićen 25-godišnjak u Zagrebu koji je izvukao milijun kuna iz svoje firme*, objavljeno 18.5.2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/uhicen-25godisnjak-u-zagrebu-koji-je-izvukao-milijun-kuna-iz-svoje-firme/2276920.aspx>, (4.7.2021.)

24sata.hr

80. *Oteo je 18-godišnjakinju iz kuće prijateljice u Zemuniku, bježao policiji, ulovili ga u Poličniku*, objavljeno 11.5.2021., <https://www.24sata.hr/news/oteco-je-18-godisnjakinju-iz-kuce-prijateljice-u-zemuniku-bjezao-policiji-ulovili-ga-u-polcniku-761386>, (4.7.2021.)
81. *Dobio 12 godina: Mladić (22) u Osijeku sjekirom ubio pomajku*, objavljeno 14.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/dobio-12-godina-za-ubojstvo-pomajke-likvidirao-je-sjekirom-762065>, (4.7.2021.)
82. *Vozač (18) skrivio nesreću prije tragedije, bio je pijan, nije imao vozačku: Jedan mladić poginuo*, objavljeno 15.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/vozac-18-skrivio-nesrecu-prije-tragedije-bio-je-pijan-nije-imao-vozacku-jedan-mladic-poginuo-762249> (20.5.2021.)
83. *Flegar, S. (2021.), 24sata.hr, Lovac u Zagorju mački slomio vrat i ispalio u nju 20 hitaca*, objavljeno 15.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/lovac-u-zagorju-macki-slomio-vrat-i-ispalio-u-nju-20-hitaca-762176>
84. *Ćenić, L.S. (2021), 24sata.hr, Tko je 'prva dama' kavačkog klana: Tamara Zvicer preživjela pokušaj ubojstva, spasila muža*, objavljeno 15.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/tko-je-prva-dama-kavackog-klana-tamara-zvicer-prezivjela-pokusaj-ubojstva-spasila-muza-762172> (20.5.2021.)

85. *Tko su srpski monstrumi koji su radili cevape od ljudskog mesa: 'Velja ih je mljeo i slao Zviceru'*, objavljeno 15.5.2021., <https://www.24sata.hr/news/tko-su-srpski-monstrumi-koji-su-radili-cevape-od-ljudskog-mesa-velja-ih-je-mljeo-i-slao-zviceru-762143> (20.5.2021.)
86. *Kutina: Djevojka (23) u kući nakon svađe izbola mladića (26)*, objavljeno 16.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/kutina-djevojka-23-u-kuci-nakon-svade-izbola-mladica-26-762318> (19.5.2021.)
87. *Muškarac (37) skinuo masku u trgovini, pa prijetio zaštitaru: Poslije se vratio s bombom*, objavljeno 16.5.2021., <https://www.24sata.hr/news/muskarac-37-skinuo-masku-u-trgovini-pa-prijetio-zastitaru-poslije-se-vratio-s-bombom-762321>, (4.7.2021.)
88. *Muškarac izboden u Podstrani, policija privela nekoliko ljudi*, objavljeno 18.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/muskarac-izboden-u-podstrani-policija-privela-nekoliko-ljudi-762789>, (5.7.2021.)
89. „*Sve zbog jedne žene? Dvojica Poljaka uhićena zbog sumnje da su izboli 20-godišnjeg mladića*“, objavljeno 19.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/sve-zbog-jedne-zene-dvojica-poljaka-uhicena-zbog-sumnje-da-su-izboli-20-godisnjeg-mladica-762912> (5.7.2021.)
90. *Srpski monstrumi u tajnoj sobi mučili žrtve alatom i kiselinom: Zidove su obojili da sakriju DNK*, objavljeno 16.5.2021. <https://www.24sata.hr/news/srpski-monstrumi-u-tajnoj-sobi-mucili-zrtve-alatom-i-kiselinom-zidove-su-objili-da-sakriju-dnk-762284> (20.5.2021.)

Fotografije

1. Fotografija 1. Snimka zaslona; Reutersova ljestvica najčitanijih portala u Hrvatskoj 2020. godine, Izvor: <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/croatia-2020/> (18.5.2021.)
2. Fotografija 2. Snimka zaslona članka na portalu 24sata.hr, <https://www.24sata.hr/news/tko-su-srpski-monstrumi-koji-su-radili-cevape-od-ljudskog-mesa-velja-ih-je-mljeo-i-slao-zviceru-762143>, (18.5.2021)
3. Fotografija 3. Kolaž screenshotova dijela članaka koji su obuhvaćeni analizom (24sata.hr, Index.hr, Jutarnji.hr), (10.-20.5.2021.)

Maja Jurišić Prlić

☎ (+385) 923565556

Datum rođenja: 04/05/1984

✉ **E-adresa:** jurismic@gmail.com

📍 **Adresa:** Furjanička ulica 2b, 10020 ZAGREB (Hrvatska)

RADNO ISKUSTVO

Viši stručni referent u Službi za isplate za neinvesticijske mjere ruralnog razvoja i LEADER

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju [23/04/2019 – Trenutačno]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

Mavilu, obrt za odnose s javnošću

vlastiti obrt [27/01/2020 – Trenutačno]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

- odnosi s javnošću
- organizacija konferencija
- pisanje članaka i priopćenja
- krizno komuniciranje
- osmišljavanje marketinških kampanja
- komunikacija s medijima i strukovnim organizacijama
- vođenje komunikacije i oglašavanja na društvenim mrežama

PR menadžer

Elektronički računi d.o.o. [01/03/2014 – 20/03/2017]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

- kreiranje prepoznatljivog brenda kroz prisutnost u medijima
- pisanje članaka, priopćenja i osmišljavanje marketinških kampanja
- autorica i predavačica na stručnim edukativnim radionicama o digitalizaciji poslovanja
- autorica i predavačica na stručnim edukacijama
- komunikacija s medijima i strukovnim organizacijama
- organiziranje konferencija
- vođenje komunikacije i oglašavanja na društvenim mrežama

Urednica dnevnog programa

Jabuka Televizija d.o.o./ OTV d.d. [01/10/2011 – 02/2014]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

- urednica dnevnog programa
- urednica emisije Serbus Zagreb
- urednica emisije V Zagorju
- urednica emisije Egal
- zamjenica glavnog urednika portala Zagrebancija.com

PR menadžer

Mobitel proizvodi d.o.o. [01/05/2010 – 30/09/2011]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

- brendiranje i marketing
- komunikacija s medijima i korisnicima
- komunikacija s institucijama
- upravljanje timom

Zamjenica glavnog urednika

Javno.hr (Krletka d.o.o.) [15/10/2008 – 31/07/2010]

Mjesto: Zagreb

Zemlja: Hrvatska

- zamjenica glavnog urednika
- zamjenica urednika kronika
- zamjenica urednika crne kronike
- novinarka gradske rubrike

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

bacc.oec.

Veleučilište Baltazar Zaprešić [2012 – 2016]

Adresa: Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić